

20
19

BSS

Nuläges- och trendrapport Linköpings utmaningar

Linköping
Där idéer blir verklighet

Kommundirektören har ordet!

Som del i budgetprocessen tar Linköpings kommun varje år fram en kommunövergripande omvärlds- och trendanalys, den s.k. OBS-rapporten (Omvärldsbevakning- Bedömning – Strategi). Rapporten tas fram med underlag från förvaltningar och bolag men urval och analys svarar Kommunledningsförvaltningen för.

Rapporten syftar till att ge en övergripande bild över trender och omvärldsfaktorer som – direkt eller indirekt - påverkar Linköping och kommunkoncernen. Målsättningen är att rapporten ska bidra till ett integrerat arbetssätt där omvärldens påverkan vävs in i kommunens planeringsprocess. Rapporten ger både en kortfattad bild över hur Linköping i övergripande bemärkelse utvecklas och en fördjupad bild kring olika tema. I år ligger fokus på ökad polarisering och sociala skillnader.

Rapporten inleds med kommunstyrelsens observandum. Dessa utgör ett urval av de utmaningar som Kommunledningsförvaltningen identifierat i kunskapsframtagningen och som bedöms vara av kommunövergripande karaktär.

Till rapporten biläggs också en prognos över behov av bostadsbyggande 2018-2037. Prognosen har tagits fram i anslutning till denna rapport och ska ses som en del i övergripande planeringsförutsättningar.

I rapporten konstaterar vi att Linköping är en i jämförelse välmående kommun med stark sysselsättningstillväxt, hög utbildningsnivå och låg arbetslöshet. Detta är viktiga ingångsvärden för Linköpings fortsatta utveckling. I likhet med andra större städer finns emellertid skillnader i arbete, inkomstnivåer och upplåtelseformer mellan kommunens olika geografiska delar. En stor inflyttning, ojämnt fördelad arbetslöshet och höga bostadspriser driver på utvecklingen mot ökad polarisering. Effekter syns i bl.a. trångboddhet, upplevd trygghet och skillnader i skolresultat.

Jag vill understryka vikten av att varje verksamhet reflekterar och funderar över vad trenderna betyder för möjligheterna att på bästa och mest resurseffektiva sätt möta identifierade utmaningar.

Paul Håkansson

1. Inledning	8
1.1 Nuläge	8
1.2 Tillväxtens karaktär	8
1.3 Näringslivsutveckling	9
1.4 Sysselsättningstillväxt	11
1.5 Pendlingsutveckling	11
1.6 LA-Linköpings nationella placering	12
2. Ökad standard och större inkomstskillnader	13
2.1 Sverige i ett jämförande perspektiv	15
2.2 Inkomstspridning i Linköping	16
2.3 Utvecklingen bland hushåll	19
2.4 Inkomstutvecklingen i Linköping	21
2.5 Risk för relativ fattigdom	22
2.6 Summering	25
3. Segregation	25
3.1 Läget i Linköping	27
3.2 In- och utflyttning	28
3.3 Minskad boendesegregation	30
4. Bostadsmarknaden	31
4.1.1 Nyproduktionens omfattning och karaktär	31
4.1.2 Hyresrätten fortsätter att dominera Linköpings flerbostadsbestånd	33
4.1.3 Upplåtelseformer i jämförelse	33
4.1.4 Bostadslägenheter i flerbostadshus	34
4.1.5 Hyresrättens utbredning	34
4.2 Marknadens utveckling	35
4.2.1 Prisutveckling 2018	36
4.2.2 Byggandet är konjunkturstyrt	36
4.2.3 Kan man parera konjunkturer?	37
4.2.4 Kapacitet	37
4.2.5 Byggandet i relation till demografiskt betingade behov	40
4.2.6 Största fastighetsägare	41
4.2.7 Minskade vakansnivåer och långa kötider	41
4.3 Matchningsproblem	43
4.3.1 Sociala effekter	43
4.3.2 Trångboddhet	44
4.3.3 Trångboddhetens effekter	47
4.3.4 Kommunala boendes geografi	47
4.3.5 Summering	48
5. Arbetsmarknaden	50
5.1 Inledning	50
5.1.1 Nuläge	50
5.1.2 Utvecklingen i länet	50
5.1.3 Linköpings utveckling i jämförelse	52
5.2 Nytt läge, nya målgrupper och nya utmaningar	56
5.2.1 Polariseringen på Linköpings arbetsmarknad är mycket tydlig	57
5.2.2 Nyanlända och etablering	59
5.2.3 Försörjningsstöd	60
5.2.4 Svagt etablerade på arbetsmarknaden	60
5.2.5 Summering	61
6. Utbildning	63
6.1 Ökade krav på arbetslivskoppling	63
6.1.2 Gymnasieskola – genomströmning i Linköping	65
6.1.3 Högskolebehörigheten ökar	65
6.2 Grundskola	66
6.2.1 Familjebakgrundens betydelse för skolresultaten	67
6.2.2 Utvecklingen i Linköping	67
6.2.3 Jämförelse mellan kommuner åren 2016-2017	70
6.2.3 Summering	71
7. Trygghet och sociala risker	72
7.1 Trygghet i Linköping	72

Kommunstyrelsens observandum

Linköpings utveckling är i många avseenden att betrakta som både positiv och robust. Detta gäller också när Linköping jämförs med andra större städer. Men det finns också sociala utmaningar som behöver uppmärksammas. Nedan listas ett antal utmaningar som påverkar utvecklingen och som kommunen måste förhålla sig till. En del observandum ligger inom ramen för kommunens påverkan medan annat ligger bortom den kommunala rådigheten.

Inkomstspridningen växer och vissa grupper löper större risk för relativ fattigdom

- Inkomstspridningen är större i Linköping än i både länet och Sverige i stort.
- Av Linköpings samlade befolkning levde 2016 drygt 15 procent med en låg ekonomisk standard.¹ Exkluderas studentåldrarna, 19-24, lever närmare 14 procent av befolkningen med låg ekonomisk standard.
- Det är finns påtagliga skillnader mellan grupper och mellan stad och land när det gäller risk för relativ fattigdom.
- Bland födda utom Europa är det relativt fler som har låga inkomster
- Andelen med låg ekonomisk standard är också lägre på landsbygden, i mindre och större tätorter jämfört med staden Linköping.
- Barn är den åldersgrupp där flest lever med risk för relativ fattigdom.
- Bland ensamstående kvinnor med barn levde 2016 över 40 procent, eller närmare 900 hushåll, med låg ekonomisk standard.

Boendesegregationen minskar men det gör också byggandet och bostadsreserven

- Trots att boendesegregationen stadigt minskar är boendesegregationen i Linköping utifrån härkomst tydligt geografiskt koncentrerad till några få stadsdelar. Inom några av dessa är också in- och utflyttningen störst. I stadsdelar som Skäggetorp, Ryd och Berga sker en omfattande utflyttning av förvärvsarbete. Detta indikerar att segregationsprocesserna till stor del är ekonomiskt drivna.
- Byggandet har, trots en på senare år hög byggtakt, inte motsvarat befolkningstillväxten. För att en bostadsmarknad ska anses som välfungerande bör det finnas lediga lägenheter i relation till bostadsmarknadens storlek. I Linköping är bostadsreserven minskande och ligger sedan många år under rekommenderat värde.
- Sedan 2014 har Stångåstadens vakansnivåer sjunkit, kötiderna ökade stadigt mellan 2009-2017 och omflyttningshastigheten (rörligheten) är lägre än för en marknad i balans.
- En stor utmaning för både kommunen och bostadsaktörerna är att upprätthålla en hög och jämn byggtakt. I Linköping noteras en minskning för påbörjade bostäder under 2018. Detta kommer att påverka nivåerna på färdigställda bostäder under kommande år. För att

¹ Mätt som lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än 60 procent av medianen för riket

- täcka bostadsbehovet för Linköpings ökande befolkning behöver det byggas ungefär 1050 bostäder per år fram till perioden 2037.
- De förhållandevis dyra bostäder som byggts matchar inte den samlade betalningsförmågan. Länsstyrelsens regionala bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2018 bekräftar att bostadsmarknadsläget för ekonomiskt svaga grupper är ansträngt. Det är viktigt att kommande tillskott på Linköpings bostadsmarknad motsvarar efterfrågan och behov sett till bostadsstolekar, typer och kostnadsbild.

Trångboddheten ökar och kan påverka barns studieresultat

- I bostadsbristens spår följer tillfälliga boendelösningar och trångboddhet. Trångboddheten omfattar i dag närmare 6000 hushåll och är mest utbredd i Skäggetorp och Berga. Barnfamiljer är mest utsatta. I Skäggetorp är mer än två tredjedelar av hushållen med barn att definiera som trångbodda. I Ryd och Berga gäller detta för mer än hälften av hushållen. Risken för relativ barnfattigdomen också mer utbredd i dessa områden.
- Elevers socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för betygsresultaten, där föräldrars inkomstnivåer över tid fått en ökad betydelse. Socioekonomiska faktorer avspeglas i både behörighet och meritvärde, vilka är påtagligt lägre i socialt utsatta områden. Idag finns i Linköping ett tiotal grundskolor där andelen obehöriga väntas överstiga 20 procent. I fem av dessa väntas obehöriga överstiga 30 procent.²

En polariserad arbetsmarknad med höga krav på utbildning

- Polariseringen på Linköpings arbetsmarknad är tydlig. Trots en i jämförelse låg arbetslöshet har arbetslösheten för utrikesfödda – som andel av befolkningen – trendmässigt ökat sedan 2015.
- Sedan oktober 2010 har utsatta grupper (förgymnasialt utbildade, arbetslösa med funktionsnedsättning, arbetslösa födda utom Europa och arbetslösa äldre än 55 år) varit i majoritet och 74 procent av de inskrivna arbetslösa består idag av grupper med utsatt ställning.
- Arbetslösheten för förgymnasialt utbildade är flera gånger högre i Linköping än för eftergymnasialt utbildade och skillnaden är större än för både länet och riket.
- Linköping ligger fortsatt mycket högt när det gäller andelen med långvarigt försörjningsstöd. Detta innebär att det som erhåller försörjningsstöd gör det under en förhållandevis längre tid än genomsnittet för riket.
- Utvecklingen på arbetsmarknaden ställer större och förändrade krav på utbildningsväsendet. Arbetslivskopplingen behöver stärkas och utbildningsnivån bland lågt utbildade höjas.

² Skattade andelar ej behöriga elever enligt SCB:s regressionsmodell per skola.

Omvärldsbevakning – Bedömning - Strategi

Rapporten OBS 2019 avser att ge en samlad, enhetlig och kortfattad bild av nuläget samt identifiera trender inom några viktiga områden för Linköpings kommun. I år ligger fokus på sociala skillnader. I rapporten redovisas Linköpings nuläge och ett antal övergripande strukturella trender som påverkar Linköpings utveckling.

Rapporten som redovisas i början av aktuellt år fungerar som ett av bakgrundsmaterialen för nämndernas budgetarbete, nämndernas egna fördjupade omvärldsbeskrivningar och för kommunstyrelsen strategiska utvecklingsuppdrag. Utöver detta utgör rapporten en tvärsektoriell kunskapsuppbyggnad som ska bidra till att identifiera och minimera kunskapsluckor.

Rapporten är framtagen av Tove Holmström; KLF med underlag från förvaltningar och bolag.

1. Inledning

Linköpings utveckling är i många avseenden att betrakta som både positiv och robust. Detta gäller också när Linköping jämförs med andra större städer. Men det finns också sociala utmaningar som behöver uppmärksammas. I rapporten identifieras ett antal övergripande strukturella trender som påverkar Linköping. Inkomstutvecklingen är en sådan, polariseringen på arbetsmarknaden en annan och det marknadsdrivna byggandet en tredje. I rapporten redovisas drivande faktorer och effekter i ett lokalt sammanhang. Rapporten inleds med en kort beskrivning över nuläget.

1.1. Nuläge

När man beaktar befolkningstillväxten i sin helhet är Linköping en av de svenska städer som vuxit och växer mycket - i skrivande stund är befolkningsutvecklingen dessutom mycket stark med en ökningstakt som i jämförelse är landets sjätte snabbaste.¹ Bara under tre tillfällen, 2009, 2016 och 2017, ökade befolkningen mer. Under 2018 väntas folkmängden växa med drygt 2 500 personer – ungefär 600 personer fler än vad som antogs i befolkningsprognosen från mars 2018.² Flera faktorer samverkar till årets rekordökning. Födelsenettet är fortsatt stort – förnärvarande föds det ca 600 fler barn än det avlider människor. Flyttningsnettot mot andra länder överstiger 1 000 personer, nettot i relation till kommuner i andra län uppgår till närmare 400 personer och flyttningsnettot mot andra kommuner i länet är positivt med ungefär 200. Tidigare har det hört till ovanligheterna att flyttningsnettot varit positivt för samtliga tre grupper, men nu har det inträffat tre år i rad.

Trots stark befolkningstillväxt i flera större städer domineras befolkningsutvecklingen nationellt mycket tydligt av Stockholm, Göteborg och Malmö, där även omlandet växer. Förnärvarande har de tre storstäderna gemensamt ett mycket stort överskott av flyttning från andra länder, ett tydligt positivt flyttningsnetto i förhållande till andra län men samtidigt också ett tydligt negativt flyttningsnetto inom det egna länet.

1.2. Tillväxtens karaktär

Under det senaste decenniet är det huvudsakligen personer med utländsk bakgrund som ökat. Detta gäller för både Linköping och länet.³ På 13 år har antalet personer med utländsk bakgrund fördubblats i Linköping. År 2017 hade 22 procent av Linköpings befolkning utländsk bakgrund.⁴

Motsvarande trend kan ses för länet. De senaste tio åren har personer med utländsk bakgrund stått för 95 procent av ökningen i LA-Linköping (Linköping 76 procent). I

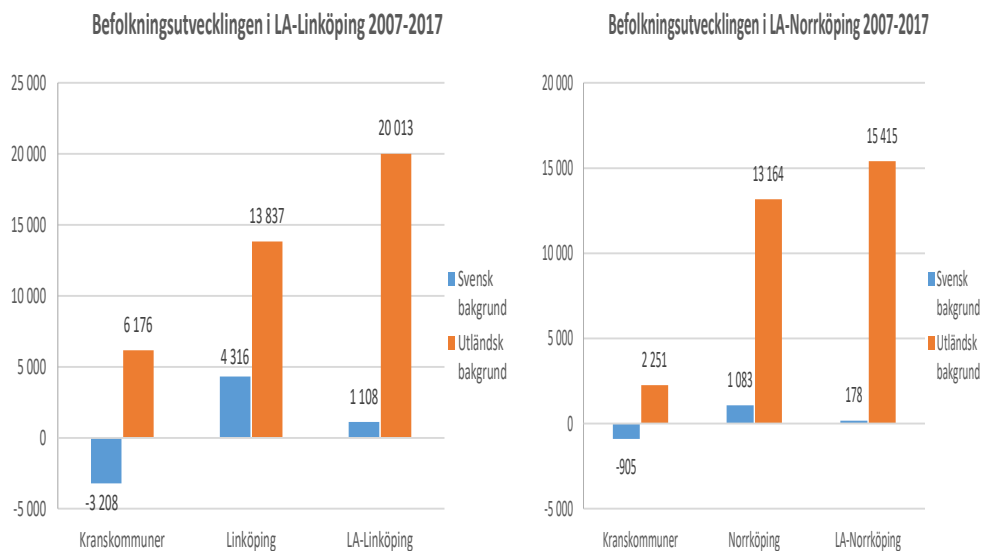
¹ Mätt som utvecklingen mellan 2017-09-30 till 2018-09-30. Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och Örebro hade en högre ökningstakt än Linköping under perioden.

² Befolkningsprognos för Linköpings kommun 2018-2027 (2018-03-23). Att folkmängden ökar mer än förväntat beror till stor del på att inflyttningen i åldern 20-24 år inte har minskat så mycket som förväntades enligt antagandena i prognosen.

³ Utländsk bakgrund, i begreppet inkluderas dels utrikes födda, och dels personer födda i Sverige med båda sina föräldrar födda utomlands.

⁴ Utländsk bakgrund, i begreppet inkluderas dels utrikes födda, och dels personer födda i Sverige med båda sina föräldrar födda utomlands.

LA-Norrköping stod personer med utländsk bakgrund för nästan för hela ökningen, 99 procent (Norrköping 92 procent).⁵

Åldersstrukturen lokalt ser olika ut för inrikes- och utrikesfödda. Befolkningen med utländsk bakgrund präglas av en markant tyngdpunkt i riktning mot åldersklasserna som är 45 år och yngre. Tydligast är skillnaden i åldersgrupperna mellan 30 och 40 år. Det föds därför förhållandevis mycket barn med utländsk bakgrund samtidigt som det ännu är få med utländsk bakgrund som avlider.⁶ 20 procent av de barn som föds i Linköping har två utrikes födda föräldrar, vilket innebär att de har utländsk bakgrund. I de äldre åldersklasserna är det däremot genomgående en högre andel av befolkningen med svensk bakgrund.⁷

1.3. Näringslivsutveckling

Linköpings profil som kunskapsintensiv stad - med en hög utbildningsnivå, en stor andel sysselsatta inom kunskapsintensiva tjänstebanscher, en hög specialiseringskvot inom flera tekniska och storstadsrelaterade branscher och en stor och kvalificerad offentlig sektor utgör en god plattform för att klara den omvandling som nu pågår.

Sett till den samlade utvecklingen åren 2012 -2017 utvecklas näringslivet med god konkurrenskraft och tillväxt. Näringslivets sysselsättningstillväxt är starkare än för riket. Branschbalansen är god och liknar som väntat en modern storstadskommun. Linköping har också en större andel anställda i växande och medelbra branscher, jämfört med genomsnittet för Sverige, och en mindre andel anställda i krympande branscher.⁸

⁵ LA-Linköping: Linköping, Motala, Mjölby, Åtvidaberg, Kinda, Vadstena, Boxholm och Ödeshög. LA-Norrköping: Norrköping, Finspång, Söderköping och Valdemarsvik.

⁶ Under de senaste tre åren kan 42 procent av födelseöverskottet kopplas till dem som har utländsk bakgrund.

⁷ SCB Östgötadatabasen

⁸ Näringslivsrapporten 2018, Linköpings kommun.

1.4. Sysselsättningstillväxt

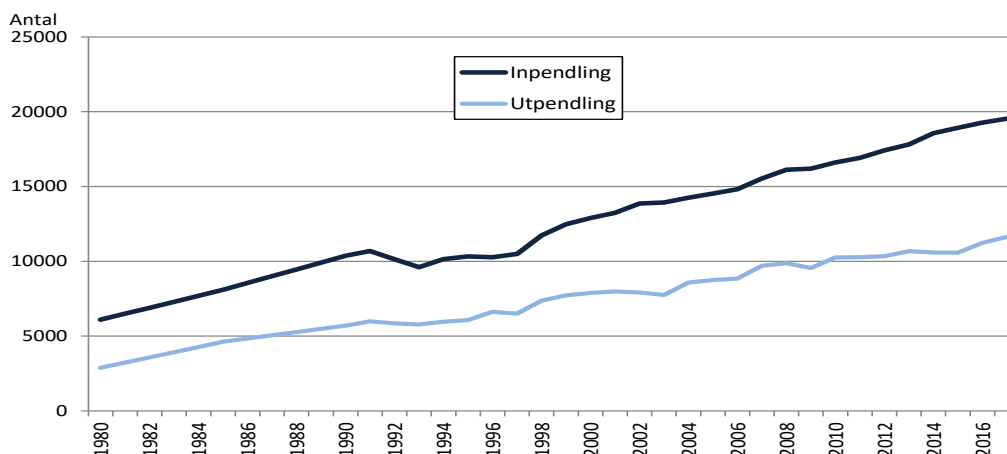
Sysselsättningen fortsätter att utvecklas positivt. Över 84 500 personer hade sin arbetsplats i Linköping 2017. Detta innebär en sysselsättningsökning på 1,8 procent mellan 2016 och 2017. Vid sidan om de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, är det endast Solna och Uppsala som under de senaste fem åren har ökat antalet förvärvsarbetande mer än Linköping. Även i ett tioårigt perspektiv står sig Linköping väl. Uppsala har haft bäst utveckling, därefter följer Linköping.⁹

Den positiva utvecklingen väntas fortsätta. I de scenarier som tagits fram antas antalet förvärvsarbetare (dagbefolkning) i Linköping öka i intervallet 20 670- 25 630 personer fram till 2037. Intervallet för nattbefolkningen uppgår till 18 260-22 870 personer fram till 2037.¹⁰ Scenarierna tar inte hänsyn till externa faktorer som konjunktursvängningar, investeringar i infrastruktur eller eventuella pensionsreformer.

1.5. Pendlingsutveckling

För 21:a året i rad ökade inpendlingen till Linköping.¹¹ De senaste tio åren motsvarar ökningen 4 000 personer.¹² I motsats till tidigare år ökade utpendlingen mellan 2016 och 2017 mer än inpendlingen. I ett tioårigt perspektiv har dock inpendlingen ökat mer än dubbelt så mycket som utpendlingen. 2017 uppgick nettopendlingen till ca 7 900 personer.

In- och utpendling för Linköpings kommun 1980-2017

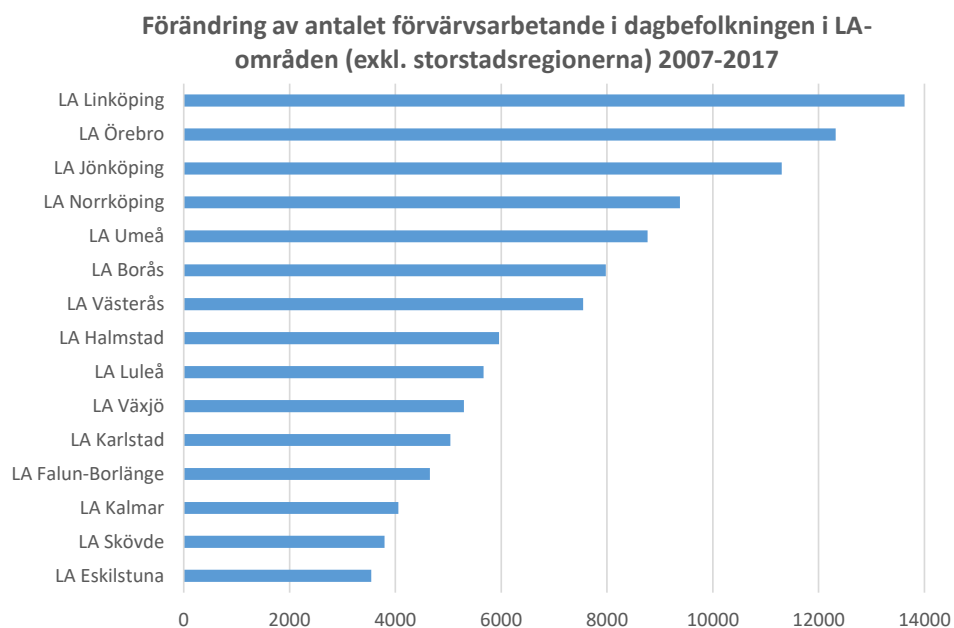
⁹ SCB Statistikdatabasen

¹⁰ Statistik och utredningar har på uppdrag av KLF utvecklat två scenarier över hur antalet förvärvsarbetare i Linköping kan komma att utvecklas fram till 2037. Den nuvarande sammansättningen av förvärvsarbetare utifrån kön och ålder utgör utgångspunkt för framskrivningen, vilken i steg 2 kombineras med befolkningsprognosen för 2018-2037. Vad det gäller antaganden kring den framtida utvecklingen av förvärvsarbetare i Linköping används nettopendling, dvs differensen mellan in- och utpendling. Scenarierna tar i detta läge inte hänsyn till externa faktorer som konjunktursvängningar, investeringar i infrastruktur eller eventuella pensionsreformer. Utvecklingen här kommer dock att ha inverkan på ett framtida utfall. Inte heller inbegriper scenarierna några antaganden kring vilken typ av arbeten som förväntas tillkomma och därför heller ingen förmodad fördelning mellan olika typer av arbeten.

¹¹ Avser arbetspendling in till kommunen över kommungräns.

1.6. LA-Linköpings utveckling

Bland större kommuners lokala arbetsmarknadsområden är LA-Linköping den arbetsmarknad som ökat mest sett till antalet förvärvsarbetande under 2007-2017. Ökningen motsvarade 13 600 personer. Närmast därefter följer LA-Örebro med en ökning på drygt 12 300.

2. Ökad standard och större inkomstskillnader

Trots ökad ekonomisk standard i alla inkomstskick har inkomsterna i botten vuxit långsammare jämfört med inkomsterna för övriga grupper, där framförallt de med högst inkomster drar ifrån. Andelen med låg ekonomisk standard har nästan fördubblats sedan 1991.

Den reala ekonomiska standarden har ökat med 60 procent sedan 1991.¹³ Detta trots att inkomsterna föll kraftigt under 1990-talets finans- och fastighetskris. Inte förrän 1999 var inkomsterna tillbaka på 1991 års nivå.

Inkomstutvecklingen har inte varit lika stark för alla grupper och skillnaderna har ökat över tid. I det längre perspektivet - sedan 1991 - har förvärvsinkomsterna ökat mer för kvinnor än för män.¹⁴ Gapet mellan könen är dock fortfarande betydande. 1991 var kvinnors inkomst 68 procent av männens inkomst - 2017 utgjorde kvinnors inkomst 77 procent av männens inkomst.¹⁵

När inkomstskillnaderna var som lägst under tidigt 1980-talet låg den s.k. Gini-koefficienten på runt 0.2.¹⁶ SCBs inkomststatistik för 2018 visar en Gini-koefficient på 0,320 för Sverige 2016.¹⁷ Detta är den hösta noteringen sedan mätningarna startade.

Kapitalinkomsterna har ökat kraftigt för Sveriges hushåll. Detta är den främsta anledningen till de ökade inkomstskillnaderna.¹⁸ Kapitalinkomsterna var – fram till 1990-talet – av marginell betydelse för hushållens ekonomi. Sedan dess har kapitalet som inkomstkälla fått en allt större betydelse. År 1995 utgjorde kapitalinkomsterna 3 procent av den totala disponibla inkomsten för Sveriges hushåll. År 2015 var andelen 15 procent. Det är framför allt bland de med hög disponibel inkomst som kapitalinkomsterna har ökat. Över 85 procent av kapitalinkomsterna 2015 gick till den tiondel av befolkningen som hade högst inkomst. I denna grupp var beloppet av kapitalinkomster nästan i paritet med det belopp som kom av arbetet.¹⁹

¹³ SCBs årliga inkomstrappport (2018-06-29). Rapporten redovisar inkomststatistik för individer och hushåll och belyser inkomstspridning och utveckling av inkomster för olika grupper t.o.m. 2016.

¹⁴ SCBs årliga inkomstrappport (2018-06-29). Rapporten redovisar inkomststatistik för individer och hushåll och belyser inkomstspridning och utveckling av inkomster för olika grupper t.o.m. 2016.

¹⁵ SCB, Inkomsterna ökar mer för kvinnor, Preliminära inkomster och skatter 2017, 2018-10-01.

¹⁶ Gini-koefficienten för ekonomisk standard avser den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet. Gini-koefficienten – ett spridningsmått - kan anta ett värde mellan 0 och 1. Ett högt värde på koefficienten visar på en större ojämnhet än ett lågt värde. Värdet 0 innebär att alla individer har samma inkomst och att ingen ojämlikhet existerar. Värdet 1 innebär att en person har hela ett lands inkomst.

¹⁷ SCB. SCB har använt olika hushållsbegrepp i sina undersökningar. Urvalsundersökningen Hushållens ekonomi (HEK) användes 1975-2013. Sedan 2011 används totalundersökningen Inkomst och skatter (IoS). Detta innebär de olika serierna inte är helt jämförbara. Den långsiktiga trenden är dock tydlig.

¹⁸ SCB, Kapitalinkomster ger ökade inkomstskillnader, slutliga inkomster och skatter 2015, statistiknyhet SCB 2017-01-31

¹⁹ Ibid, Med kapitalinkomster avses räntor och utdelningar samt vinst som uppstår vid försäljning av t.ex. en fastighet eller aktier. Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.

Mellan åren 1991-2016 ökade andelen med låg ekonomisk standard, eller relativ fattigdom som det ibland också kallas, från 7,3 procent år 1991 till 14,4 procent år 2016.²⁰ Andelen med låg ekonomisk standard har framförallt ökat bland dem som inte förvärvsarbetar. Av de som inte arbetade i åldrarna 20-64 år hade 38 procent en låg ekonomisk standard 2015. År 1995 var andelen 13 procent.²¹

Högst ekonomisk standard 2016 hade sammanboende med kvarboende unga vuxna följt av sammanboende utan barn. Lägst ekonomisk standard hade ensamstående kvinnor med barn. Även utrikesfödda har en lägre ekonomisk standard än personer födda i Sverige. 2016 hade utrikes födda en standard som motsvarade 77 procent av den ekonomiska standarden för personer födda i Sverige. Motsvarande siffra 1991 uppgick till 90 procent, dvs skillnaderna mellan utrikes och inrikes födda personer har ökat. Andelen har dock i stort varit oförändrad sedan 2010.²²

2.1. Sverige i ett jämförande perspektiv

I Sverige är det inte primärt ökad lönespridning som driver ökade inkomstskillnader utan det tycks snarare handla om bl.a. kapitalinkomsternas utveckling, arbetsmarknadens funktionssätt och transfereringar. Till skillnad från i många andra länder finns det i Sverige en rad kollektiva nyttigheter som sjukvård och utbildning som jämnar ut inkomstjämligheter. Tar man hänsyn till omfördelningseffekter av skattefinansierad välfärd minskar inkomstspridningen i Sverige och övriga nordiska länder.

I ett internationellt perspektiv har Sverige en låg lönespridning, dvs en i jämförelse liten skillnad mellan de som tjänar mycket och de som tjänar lite. I länder som USA, Sydkorea men också i europeiska länder som Polen, Lettland och Irland är lönespridningen större.²³ I Sverige minskade lönespridningen mellan 1970 och 1980 för att från mitten av 1980-talet till millennieskiftet öka något. Sedan dess har utvecklingen i stort stått stilla.²⁴

Sverige har också EU:s lägsta grad av allvarlig materiell fattigdom – knappt en procent av befolkningen mot ett genomsnitt på 8 procent för EU.²⁵ Länder som Bulgarien och Rumänen ligger runt 30 procent.

²⁰ SCBs årliga inkomstrappport (2018-06-29). Rapporten redovisar inkomststatistik för individer och hushåll och belyser inkomstspridning och utveckling av inkomster för olika grupper t.o.m. 2016.

²¹ SCB, Kapitalinkomster ger ökade inkomstskillnader, slutliga inkomster och skatter 2015, statistiknyhet SCB 2017-01-31

²² SCBs årliga inkomstrappport (2018-06-29).

²³ Ekonomifakta, Statistiken är baserad på bruttolön. Progressiv beskattning gör att skillnaderna mellan höga och låga nettolöner blir mindre.

²⁴ Ekonomifakta

²⁵ Materiell fattigdom mäts av EU med fokus på om man har råd med en viss levnadsstandard. Nio poster har identifierats och allvarlig fattigdom innebär att man inte har råd med minst fyra av dessa nio poster, SCB ”Att mäta fattigdom”, 2017-12-11

Jämför vi andelen med låg ekonomisk standard - i internationella jämförelser kallas begreppet ”at risk of poverty” – har Sverige närmast sig övriga EU-länder.²⁶ Det som mäts är andelen som har en disponibel inkomst lägre än 60 procent av medianinkomsten i landet. Läget för låg ekonomisk standard bestäms därmed av inkomstläget i landet. Ett land med hög disponibel inkomst får också en högre fattigdomsgräns. Detta innebär att måttet säger lite om de faktiska levnadsförhållandena i det aktuella landet. Trots att måttet måste anses som trubbigt medger det möjligheter till jämförelser mellan länder och över tid. Här ligger fördelen. Enligt EU:s beräkningar har 16 procent av befolkningen i Sverige låg ekonomisk standard jämfört med 17 procent av befolkningen i EU.²⁷

Det vanligaste måttet för att studera inkomstjämligheter – den s.k. Gini-koefficienten - tenderar att variera mellan 0,2-0,25 för de mest jämlika länderna i världen och 0,6-0,7 för de mest ojämlika. Som ovan redovisats har Gini-koefficienten stigit över tid i Sverige och sedan tidigt 1980-tal visat på en varierad men stadigt uppgående trend. Utvecklingen noteras också av OECD i rapporten ”OECD Economic Surveys, Sweden 2017 – där man pekar på att Sverige är det land bland medlemsländerna där inkomstklyftorna – från en låg nivå - ökat mest sedan 1990-talet. Vid mättillfället låg Sverige högst bland de nordiska länderna.²⁸ I ett EU perspektiv intar Sverige på 8:e plats jämfört med andra europeiska länder vad gäller inkomstskillnader, mätt som Gini-koefficienten.²⁹

2.2. Inkomstspridning i Linköping

I Linköping är medelinkomsten något högre än medianinkomsten, vilket indikerar att det finns en viss övervikt för dem som tjänar bra jämfört med de som tjänar dåligt. Detta är förväntat eftersom andelen högutbildade är väsentligen högre än riket, arbetslösheten är låg och en i jämförelse stor andel av arbetskraften återfinns inom kunskapsintensiva tjänstebranscher.³⁰ Inkomstspridningen i Linköping är större jämfört med både riket och länet.

I en övergripande bemärkelse är Linköping välmående stad. Genom att titta på medelinkomst – dvs de totala inkomsterna delat med invånarna – och medianinkomst – det mittersta lönevärdet – får vi en bild över hur inkomstfördelningen ser ut i Linköping.³¹ Om inkomsterna är normalfördelade så är median och medelvärde ungefär detsamma, dvs den större delen av befolkningen har en inkomst som ligger ungefär i mitten. Om medelvärdet är lägre än medianvärdet så innebär det att relativt fler tjänar sämre än de som tjänar bra. Om medelvärdet är högre än medianen så

²⁶ Ibid.

²⁷ SCB, Att mäta fattigdom, 2017-12-11

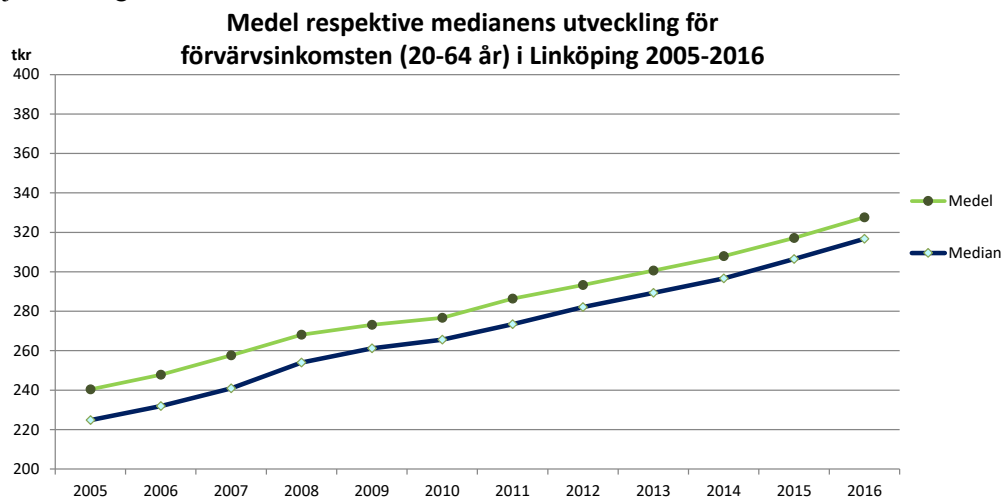
²⁸ ”OECD Economic Surveys, Overview, Sweden February 2017

²⁹ Ekonomifakta, Disponibel inkomst efter skatt och transfereringar, år 2016 (data från Eurostat 2015)

³⁰ KIBS står för ”Knowledge-intensive business services. Begreppet är flytande och används i relation till service- och tjänsteföretag vars huvudsakliga produkt är kunskap. Bland de verksamheter som brukar ingå är forskning och utveckling, reklam, PR och marknadsföring, rekrytering och bemanning, IT konsulter, utbildning, managementkonsulter, juridiska tjänster, redovisning och bokföring, finansiella tjänster och mäklare.

³¹ Avsnittet är inspirerat av en artikel av Charlotta Mellander i Vertikals, 20140402 men omsatt till Linköpings förhållanden.

innebär det att det finns relativt fler som tjänar bra jämfört med de som tjänar dåligt. I Linköping var medelinkomsten 252 200 kr 2016 för kvinnor (riket 251 800) och medelinkomsten för män 337 100 (riket 315 500). Medianinkomsten var samtidigt 235 154 för kvinnor 2016 (riket 241 737) och 320 971 (riket 316 054) för män.³² I Linköping är medelinkomsten därmed något högre än medianinkomsten, vilket indikerar att det finns en viss övervikt för dem som tjänar bra jämfört med de som tjänar dåligt.

I en artikelserie kring inkomstskillnader har forskare på Handelshögskolan i Jönköping gjort en analys på skillnaden mellan medel – och medianinkomst och andra socioekonomiska strukturer. I analysen konstateras att skillnaden tenderar att vara högre i större kommuner med en högre andel högutbildade, högre andel kunskapsintensiva arbeten och med individer med högre inkomster än genomsnittet. Dessa kommuner visade sig också ha väsentligen högre huspriser och färre arbetslösa.³³ Sett i relation till detta är Linköpings utfall, dvs att det finns något fler som tjänar bra jämfört med de som tjänar dåligt, förväntat. Andelen högutbildade är väsentligen högre än riket, arbetslösheten är låg och en i jämförelse stor andel av arbetskraften återfinns inom de sk KIBS – kunskapsintensiva tjänstebranscher.³⁴ Även lönenivån mätt som lönesumman per sysselsatt är högre än riket.³⁵

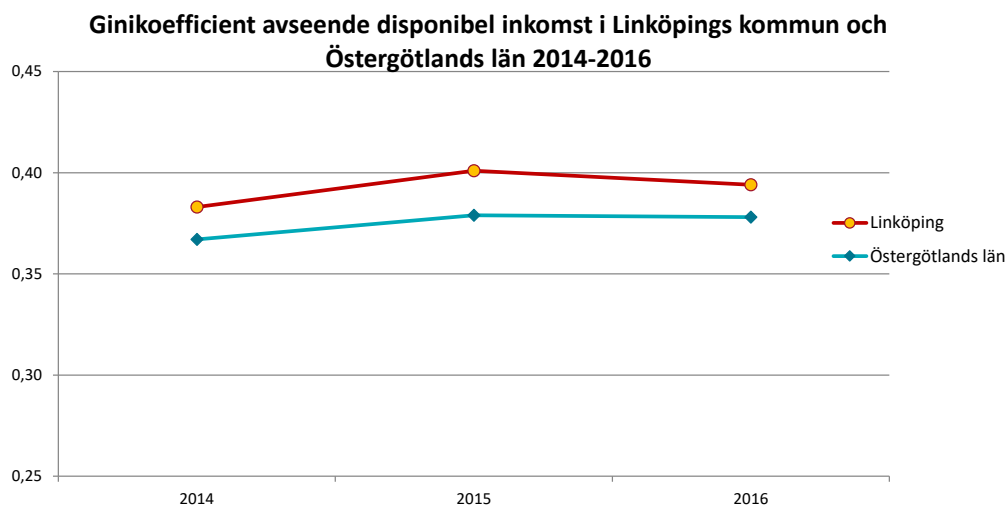
³² SCB, Sammanräknad förvärsinkomst per kommun 2000 och 2015-2017. Medianinkomst i 2017 års priser (preliminära siffror 2017)

³³ Här är inkomstskillnaderna störst, del 3 20140402, Vertikals, Charlotta Melander.

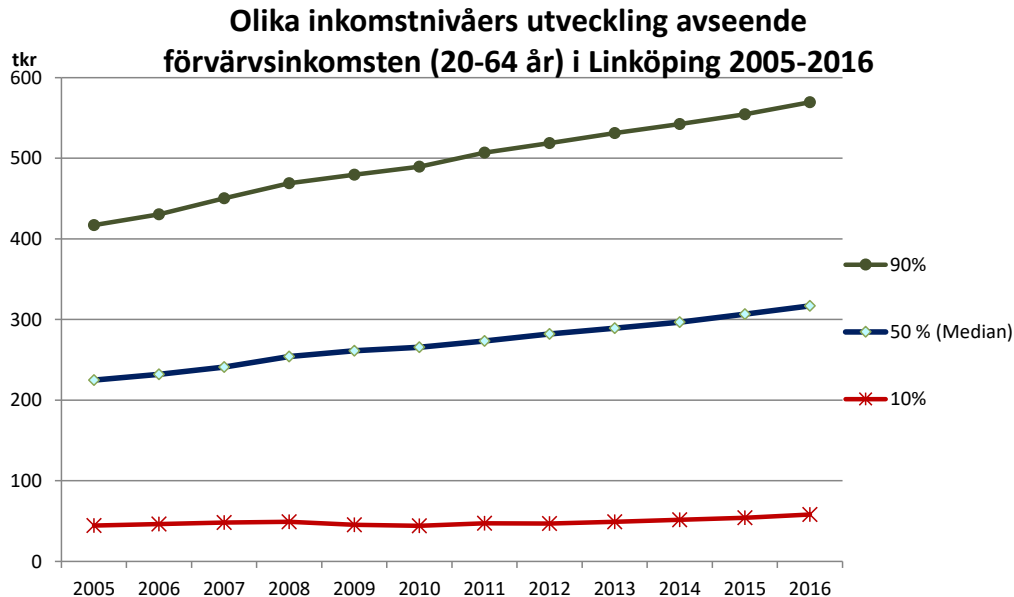
³⁴ KIBS står för "Knowledge-intensive business services. Begreppet är flytande och används i relation till service- och tjänsteföretag vars huvudsakliga produkt är kunskap. Bland de verksamheter som brukar ingå är forskning och utveckling, reklam, PR och marknadsföring, rekrytering och bemanning, IT konsulter, utbildning, managementkonsulter, juridiska tjänster, redovisning och bokföring, finansiella tjänster och mäklare.

³⁵ För det stora flertalet svenska kommuner är lönesumman per sysselsatt lägre än för riket som helhet. Det är i huvudsak ett antal kommuner i storstadsregionerna - framförallt i Stockholmsregionen- där nivån är högre samt i ett antal större tillväxtstäder och välmående industri- eller gruvorter. Linköping tillhör en av de kommuner som ligger över riksgenomsnittet. De kommuner som generellt haft en större ökning av den genomsnittliga lönesumman och högre sysselsättningstillväxt än riket som helhet är vanligen kommuner i storstadsregionerna med en stor andel kunskapsintensiva verksamheter.

Inkomstspridningen bekräftas också av Gini-koefficienten för Linköping. 2016 uppgick den till 0,394. Detta innebär att spridningen är större i Linköping än i Sverige i stort.³⁶ Av nedan diagram framgår också att skillnaderna är större i Linköping än i länet.

Utvecklingen noteras också när förvärvsinkomsten studeras. Mellan 2005-2016 ökade inkomsterna för den tiondedel av befolkningen som har högst inkomster mycket mer än inkomsterna för den tiondel av befolkningen som har lägst inkomster.

Dagens Samhälle har genomfört en kartläggning som visar att inkomstskillnader är störst i och kring storstäderna.³⁷ Sammanställningen indikerar också förhållandevis stora skillnader för bl.a. universitetsstäder. En rimlig delförklaring till detta skulle kunna vara att universitetsstäder har många studenter, vilka generellt har låga

³⁶ SCB, Östgötadatabasen

³⁷ Dagens Samhälle, "Inkomstklyftorna ökar i 286 kommuner – här är hela listan, februari 2017.

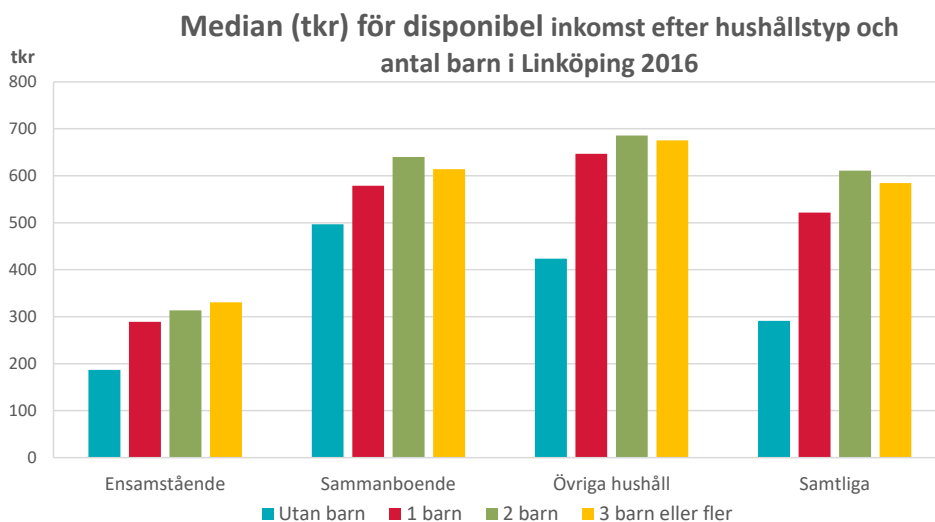
inkomster. Volymen studenter är i många fall tillräckligt stor för att påverka utfallen på totalen.³⁸

Kartläggningen visar också att antalet hushåll som befinner sig i mellanskicket minskar i de flesta kommuner, d.v.s. som varken kan betraktas som låginkomsttagare eller som höginkomsttagare, och ytterligheterna ökar.

2.3. Utvecklingen bland hushåll

I Linköping har ensamstående och hushåll med små barn lägre ekonomisk standard. Den disponibla inkomsten ökar i alla hushållstyper, men skillnaderna mellan hushållstyperna kvarstår.

Hushållens sammansättning har stor betydelse för den disponibla inkomsten³⁹ Den disponibla inkomsten för ensamstående är mycket lägre än för sammanboende. För ensamstående uppgick den disponibla inkomsten 2016 till 198 tkr att jämföra med 548 tkr för sammanboende. Även när perspektivet kompletteras med barn är det tydligt att ensamstående har en lägre ekonomisk standard än sammanboende. Samtidigt har hushåll med barn i åldern 0-17 år högre disponibel inkomst än hushåll utan barn. För både sammanboende och övriga hushåll är situationen sådan att hushåll med två barn har något högre disponibel inkomst än hushåll med tre eller fler barn.⁴⁰ Detta slår igenom även när samtliga hushåll studeras.

För att få bättre möjlighet att jämföra de faktiska ekonomiska förutsättningarna mellan hushåll används ofta det mer teoretiska begreppet disponibel inkomst per konsumtionsenhet.⁴¹ Måttet tar hänsyn till olika typer av hushåll (sammansättning) - och därmed olika hushållstypers summerade behov - för att få en rimlig ekonomisk

³⁸ KLFs antagande.

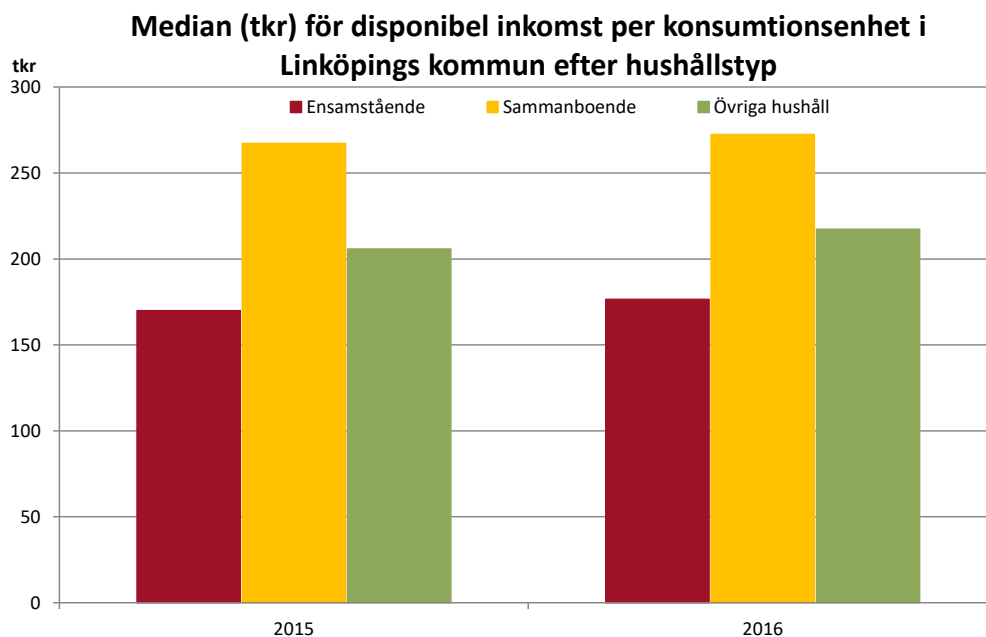
³⁹ Disponibel inkomst: Summan av samtliga hushållsmedlemmars alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar (tex studielån)

⁴⁰ I övriga hushåll saknar minst en person i bostaden nära relationer till någon annan i hushållet. Man är varken barn eller förälder, eller har en parrelation. Här hittar vi till exempel hushåll med inneboende, kompisboenden och kollektiv.

⁴¹ Svensk konsumtionsenhetsskala: Ensamboende 1,00 k.e; Sammanboende par 1,51 k.e; Ytterligare vuxen 0,60 k.e; Första barnet 0-19 år 0,52 k.e; Andra och påföljande barn 0-19 år 0,42 k.e.

standard. Även med detta mått har ensamstående i Linköping sämre ekonomiska förutsättningar än sammanboende. Bland ensamstående kvinnor med barn lever över 40 procent med låg ekonomisk standard. Statistiken visar också att hushåll med barn i åldern 0-5 år oftare har en låg ekonomisk standard jämfört med hushåll med äldre barn.

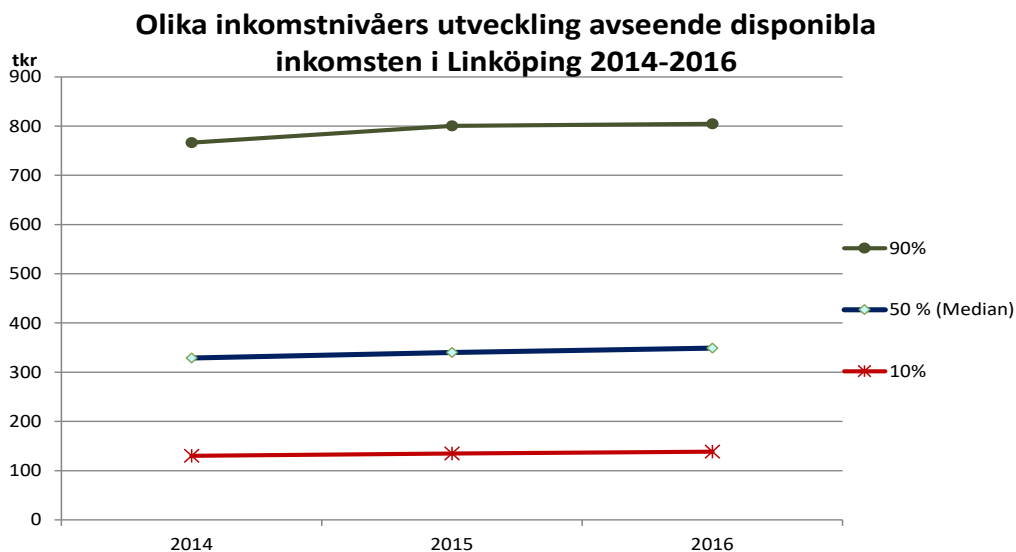

2.4. Inkomstutvecklingen i Linköping

Inkomsterna har ökat i alla inkomstskikt men precis som för riket har inkomsterna i botten har vuxit långsammare jämfört med inkomsterna för övriga grupper i Linköping

Inkomsterna har ökat i alla inkomstskick men precis som för riket har inkomsterna i botten har vuxit långsammare jämfört med inkomsterna för övriga grupper. Som tidigare redovisats är det framförallt de med högst inkomster som drar ifrån. Mellan 2014-2016 ökade de disponibla inkomsterna från 767 000 kronor till 805 000 kronor för gruppen med de högsta inkomsterna, dvs med 38 000 kr. Motsvarande ökning för den tiondel av befolkningen som har lägst inkomst var 8 000 kronor, från 130 000 kronor till 138 000 kronor.⁴²

⁴² Jämförelse decilgrupp 1 och 9, 2014-2016, SCB, Östgotadatabasen.

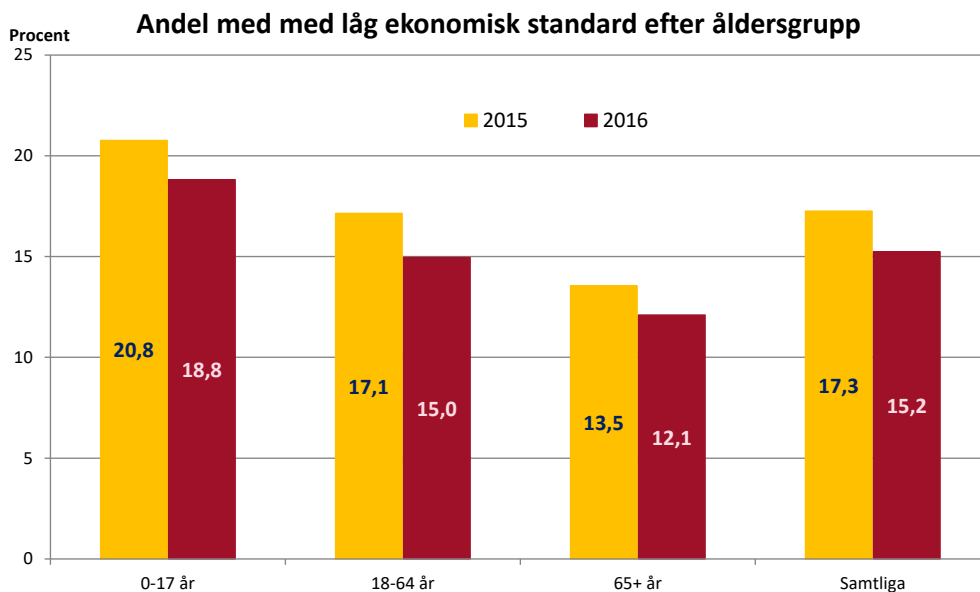

2.5. Risk för relativ fattigdom

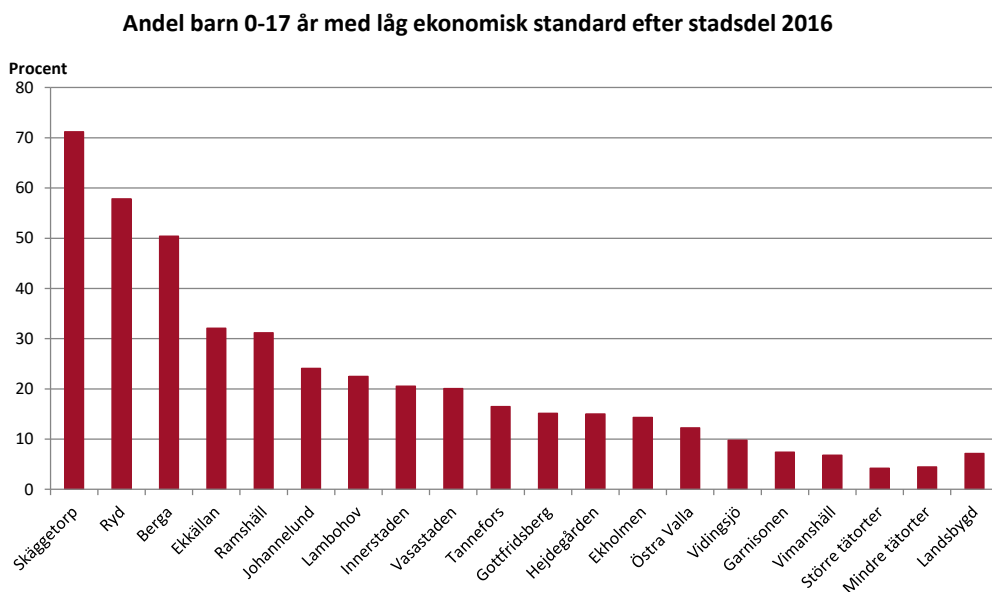
Av Linköpings samlade befolkning levde 2016 drygt 15 procent med en låg ekonomisk standard. Risken att leva med låg ekonomisk standard eller relativ fattigdom är störst för barn, utrikes födda och för personer med utländsk bakgrund. Inkomstspridningen är minst bland födda utom Europa och ökar mest för inrikes födda.

Hur vanligt det är att leva med relativt låga inkomster skiljer sig åt mellan olika grupper. Av Linköpings samlade befolkning levde 2016 drygt 15 procent med en låg ekonomisk standard eller med risk för relativ fattigdom som det ibland också kallas.⁴³ Exkluderas studentåldrarna, 19-24, lever närmare 14 procent av befolkningen med låg ekonomisk standard. Den största gruppen utgörs av barn. För samtliga åldersgrupper är utvecklingen i det korta perspektivet positiv – andelarna sjunker mellan 2015 och 2016.

⁴³ Detta mäts som en lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än 60 procent av medianen för riket.

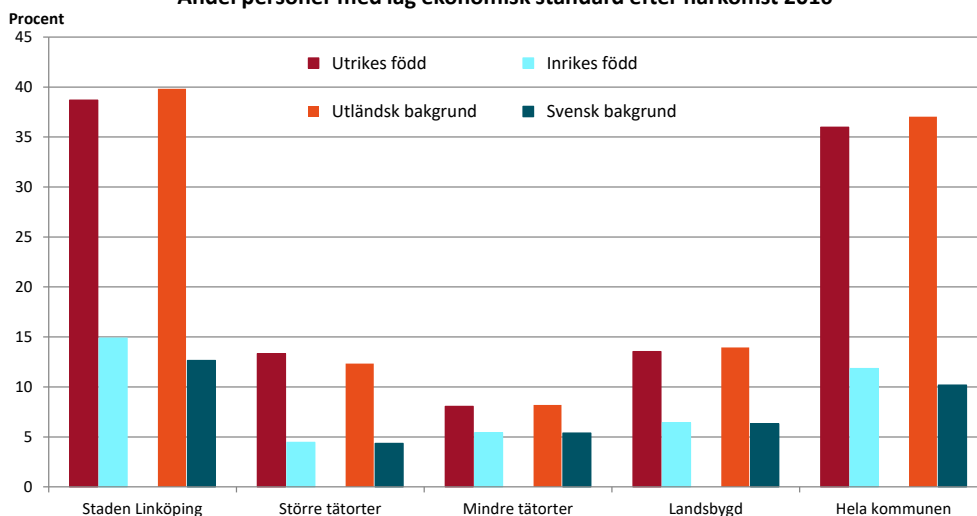

Bryter vi ned inkomststatistiken geografiskt blir det tydligt att risken för relativ barnfattigdom är störst i stadsdelarna Skäggetorp, Ryd och Berga. Minst risk föreligger i mindre och större tätorter.

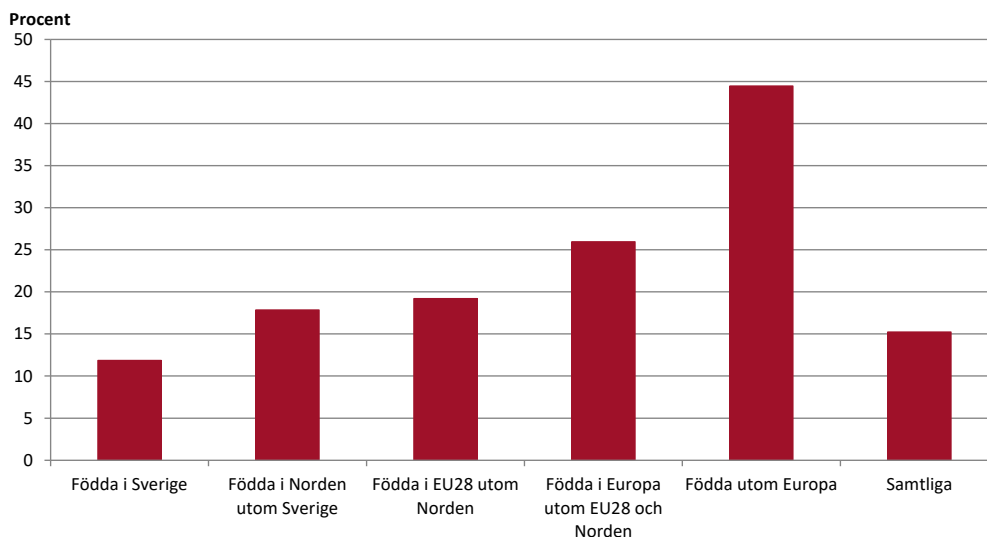
Inkomstnivåerna är generellt också lägre för utrikes födda och personer med utländsk bakgrund. Som framgår av nedan diagram är risken för relativ fattigdom mycket högre för dessa grupper jämfört med inrikes födda. Det finns också påtagliga skillnader mellan stad och land.

Andel personer med låg ekonomisk standard efter härkomst 2016

Utrikesfödda är ingen homogen grupp och det finns stora inkomstskillnader mellan ursprungsländer. Bland födda utom Europa är det relativt fler som har låga inkomster. Gruppen är också den enskilt största bland utrikes födda.⁴⁴ Nästan 45 procent lever med låga inkomster att jämföra med drygt 10 procent för födda i Sverige. Inkomstspridningen varierar också. Minst inkomstspridning finns i gruppen födda utom Europa. Inkomstspridningen är störst för födda i Norden och EU men ökar mest för personer födda i Sverige.⁴⁵

Andel personer med låg ekonomisk standard efter födelseregion 2016

⁴⁴ SCB, Data från Östgötadatabasen

⁴⁵ Gini-koefficient för födda i Sverige: 0,396, Gini-koefficient för födda i Norden och EU: 0,400, Gini-koefficient för födda utom Europa 0,369. Siffrorna avser Linköping 2016, SCB, Östgötadatabasen.

2.6. Summering

- Inkomsterna för den tiondedel av befolkningen som har högst inkomster i Linköping har utvecklats mycket starkare än inkomsterna för den tiondel av befolkningen som har lägst inkomster
- I Linköping finns en viss övervikt för dem som tjänar bra jämfört med de som tjänar dåligt.
- Inkomstspridningen är större i Linköping än i både länet och Sverige i stort. Precis som för riket har trenden stigit över tid i Linköping
- Av Linköpings samlade befolkning levde 2016 drygt 15 procent med en låg ekonomisk standard.⁴⁶
- Barn är den åldersgrupp där flest lever med risk för relativ fattigdom.
- Den disponibla inkomsten för ensamstående är mycket lägre än för sammanboende. Detta gäller även för ensamstående med barn.
- Bland ensamstående kvinnor med barn levde 2016 över 40 procent, eller närmare 900 hushåll, med låg ekonomisk standard.
- Bland barnfamiljerna att det oftare är hushåll med barn i åldern 0-5 år som har en låg ekonomisk standard än hushåll med äldre barn.
- Risken för relativ barnfattigdom är geografiskt ojämnt fördelad.
- Bland födda utom Europa är det relativt fler som har låga inkomster.
- Det är finns påtagliga skillnader mellan stad och land när det gäller risk för relativ fattigdom.

3. Segregation

Större tillväxstäder har en gemensam utmaning – att stor inflyttning, ökade inkomstnivåer och stigande huspriser påverkar segregation. Mot bakgrund av de högre genomsnittliga inkomsterna och högre boendekostnader blir det svårare att klara sig på en lägre lönenivå än om man befinner sig i en kommun med mer normalfördelade löner.

I Linköping är boendesegregationen utifrån härkomst tydligt geografiskt koncentrerad till några få stadsdelar. Inom några av dessa är också in- och utflyttningen störst. Samtidigt finns positiva tecken – sedan 2013 minskar boendesegregationen stadigt.

Hyresgästföreningen har tagit fram en rapport kring mångfald och segregation i Sverige. Ett av syftena är att skapa en kunskapsinfrastruktur för etnisk mångfald och

⁴⁶ Mätt som lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än 60 procent av medianen för riket

segregation för hela landet. I rapporten undersöks bl.a. sambandet mellan etnisk mångfald och segregation och hushållens inkomster.⁴⁷

Med rapportens modell är det de välbärgade områdena som driver upp segregationen på en generell nivå eftersom hushåll med hög köpkraft i ökad utsträckning koncentreras till invandrarglesa områden. Etnicitet spelar enligt rapporten en mindre roll för människors flyttmönster. Det som avgör är istället individens inkomster, dvs segregationsprocesserna är till stor del ekonomiskt drivna.

Storstäderna och dess förortskommuner är inkörsporten till Sverige och bland dessa finns också platser där blandningen av människor med olika födelseländer är som högst. Samtidigt har storstadsregionerna också delar som har lägst mångfald. Enligt rapporten kan innerstadsstadsdelarna Södermalm, Majorna-Linné och Innerstaden i Malmö närmast liknas vid landsbygdskommuner med en mångfaldsprocent i paritet med Pajala. Liknande mönster finns i villaförorter som Bromma.

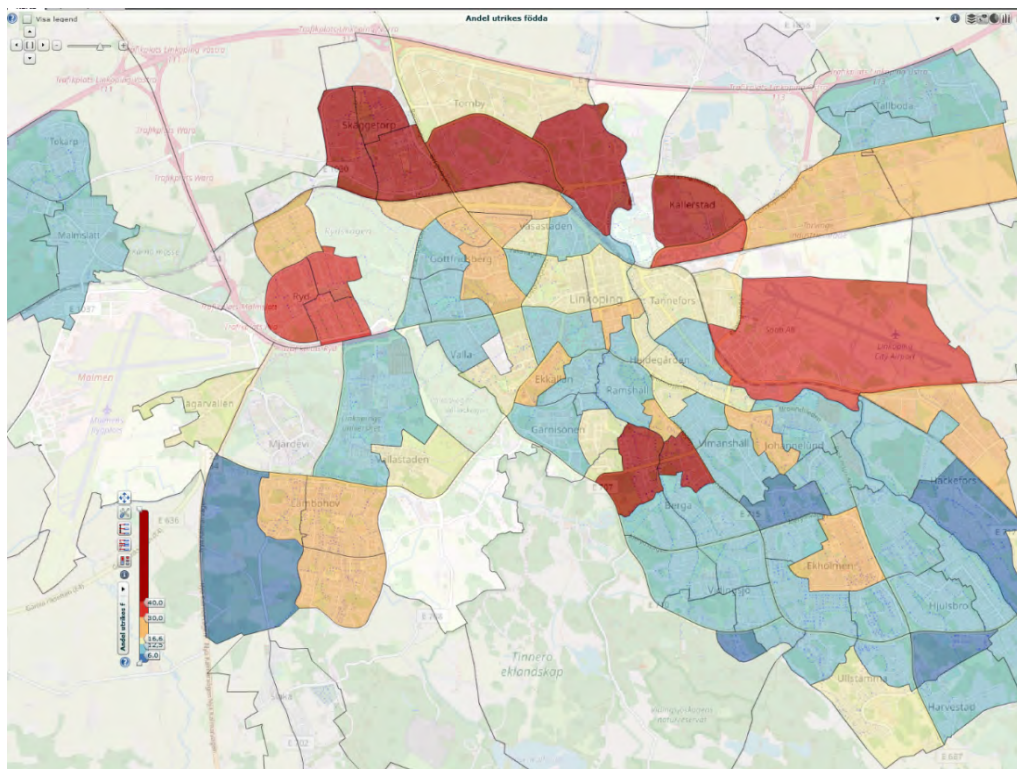
I rapporten konstateras att större kommuner har relativt hög segregation. Enligt den statistiska modell som används så hamnar såväl Östergötland som Linköping högt när det kommer till segregation.⁴⁸ Enligt modellen har Linköping lägre mångfald än riksgenomsnittet. En del områden med hög mångfald drar dock upp mångfalden på kommunnivå. Områdena omfattar emellertid enbart en del av befolkningen, dvs mångfalden koncentreras till några få områden. Fler Linköpingsbor bor därmed i områden med lägre mångfald än kommungenomsnittet. Vissa villaområden är dessutom invandrarglesa. Detta driver upp segregationen på kommunnivå.

3.1. Läget i Linköping

Även när vi på egen hand studerar Linköpings geografi blir boendesegregationen utifrån härkomst tydlig. I mörkt röda områden bor mer än 40 procent utrikes födda. I ljus röda områden bor 30 procent eller fler utrikes födda. I blå områden är 88 procent eller fler inrikes födda.

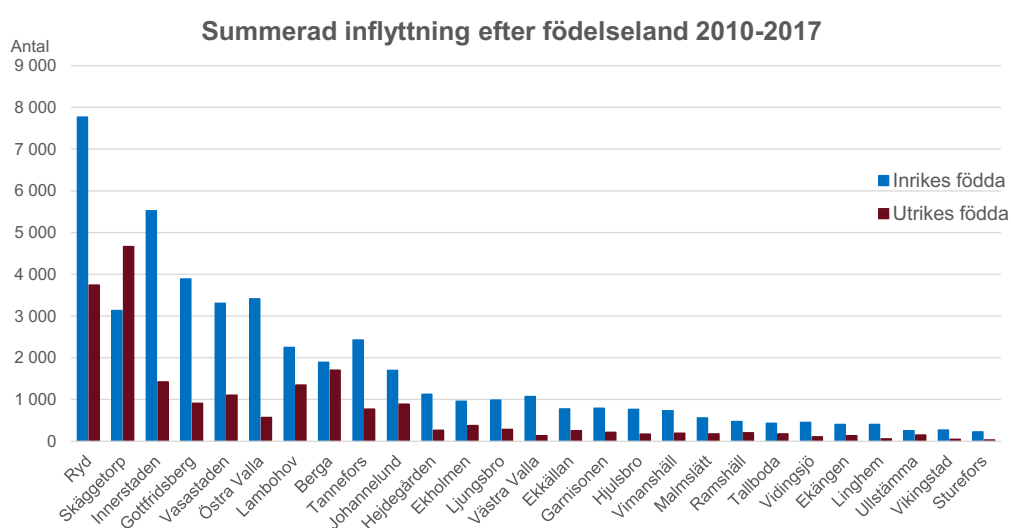
⁴⁷ Mångfald och segregation i Sverige, Hyresgästföreningen.

⁴⁸ Istället för att använda olikhetsindex som tidigare dominerat i svenska mätningar använder sig rapporten av entropiindex som har sin grund i informationsteori. Inventeringarna har också hög upplösning och ger information ner på bostadsområdesnivå. Resultaten finns tillgängliga på kartor.hyresgastforeningen.se.

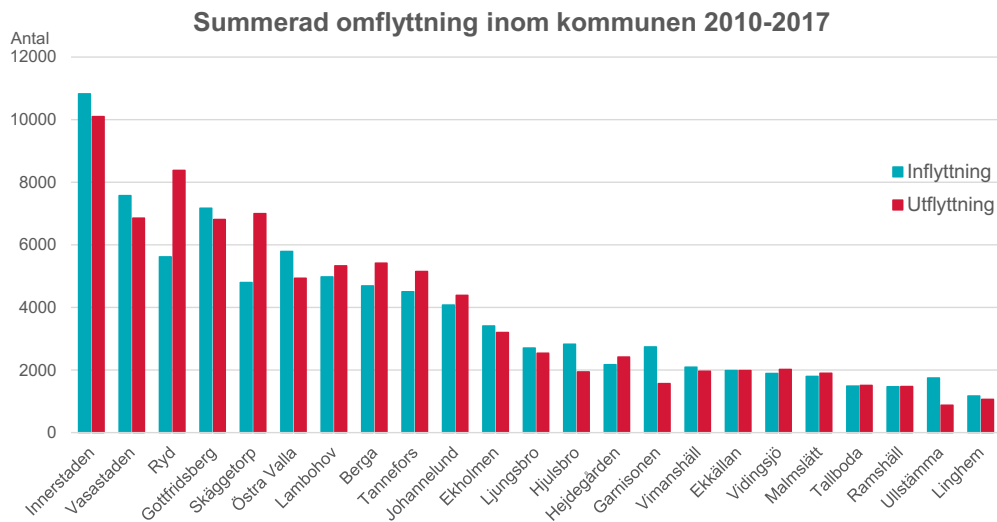
3.2.In – och omflyttning

Inflyttningen över kommungräns är störst i relation till stadsdelarna Ryd, Skäggetorp och Innerstaden.⁴⁹ Utrikes födda flyttar framförallt till stadsdelarna Skäggetorp, Ryd och viss mån Berga.

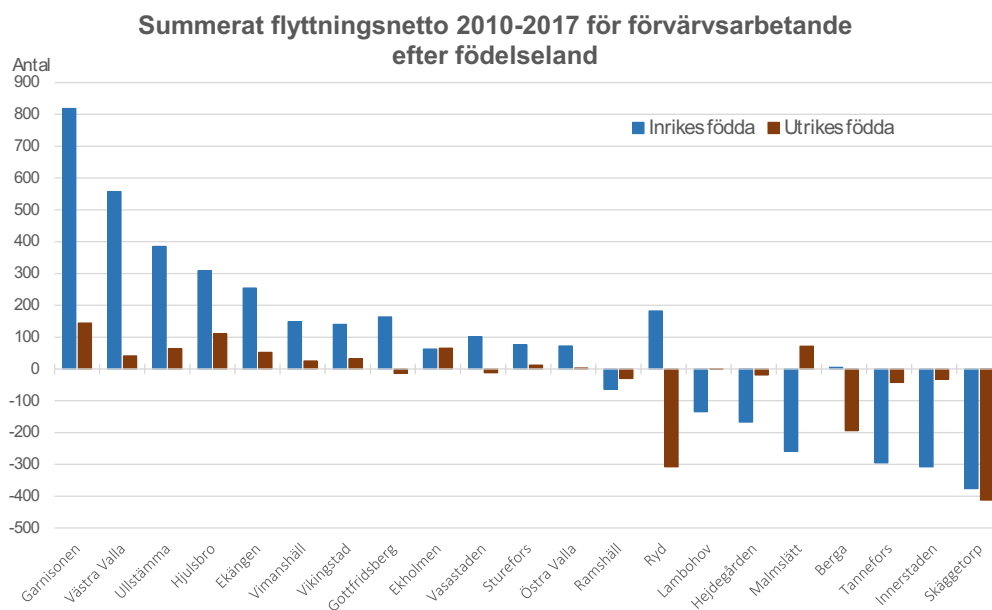

⁴⁹ Summeras all inflyttning till Linköping för perioden 2010 till 2017 har 37 procent av flyttningen över kommungräns gått till någon av de tre nämnda stadsdelarna.

Av Linköpings årliga 20 000 omflyttningar inom kommunen är centrala stadsdelar som Innerstaden, Vasastaden och Gottfridsberg samt Ryd och Skäggetorp mest berörda i någon riktning. Ryd och Skäggetorp utmärker sig med en stor utflyttning.

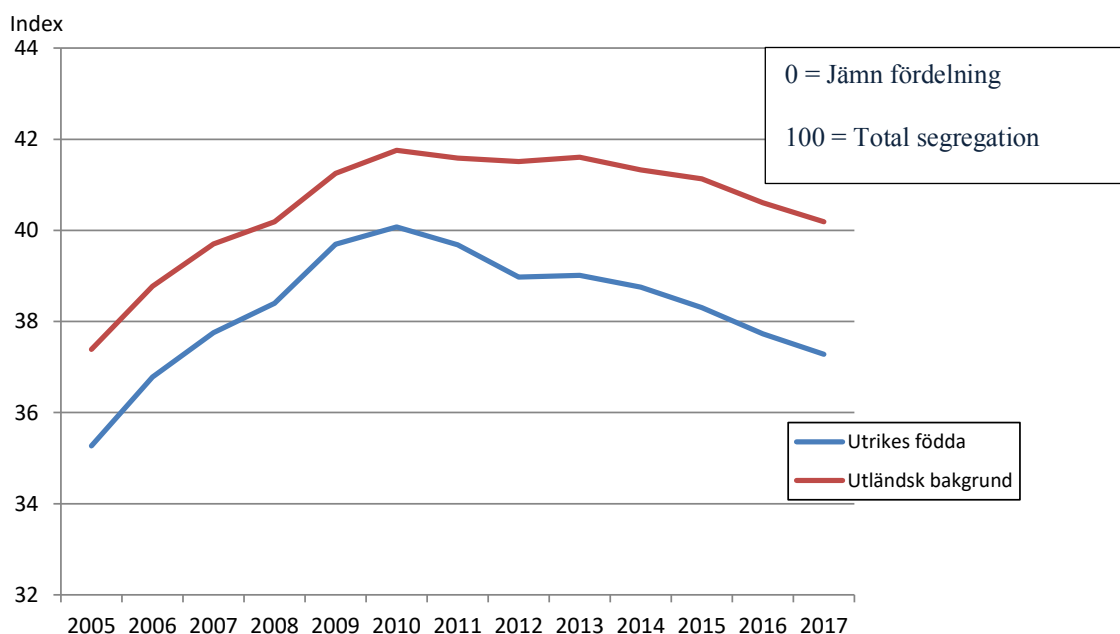
Stadsdelar som Garnisonen, Västra Valla och Ullstämman har en omfattande inflyttning av förvärvsarbetande. Nettot är positivt både för personer födda i Sverige och i andra länder. Motsatsen gäller för Skäggetorp, Innerstaden och Tannefors. Här är flyttningsnettot för förvärvsarbetare negativt. I Skäggetorp, Ryd och Berga sker istället en omfattande utflyttning av förvärvsarbetande utrikes födda.

3.3. Minskad boendesegregation

Enligt Hyresgästföreningens rapport har den etniska mångfalden ökat och segregationen minskat sedan 2012.

En minskande boendesegregation kan också noteras i Linköping. Som framgår av nedan segregationsindex har boendesegregationen – från en hög nivå – stadigt minskat sedan 2013. Att trenden inte bröts av 2015 års stora flyktinginvandring indikerar att den är tämligen robust.⁵⁰

I begreppet utländsk bakgrund, inkluderas både utrikes födda och personer födda i Sverige med båda sina föräldrar födda utomlands. Begreppet utrikes född innebär att man är för utomlands.

⁵⁰ Segregationsindex är ett mått på skillnaden i bosättningsmönster mellan olika befolkningskategorier. För att skapa indexet delas kommunen upp i mindre geografiska områden, i Linköpings kommun används nyckelkoderna på nivå 4. För att exempelvis beräkna boendesegregationsindex, som avser utrikes födda, används information om fördelningen av inrikes födda och utrikes födda i respektive område. Avvikelsen beräknas sedan område för område i förhållande till kommunens genomsnitt. Dessa avvikelser summeras sedan till ett index som skalas från 0 till 100, där 0 betyder jämn fördelning över området och 100 betyder total segregering.

4. Bostadsmarknaden

Till att börja med är det viktigt att konstatera att Sverige inte består av en bostadsmarknad utan av flera olika geografiska delmarknader. Marknaderna befinner sig i olika faser och visar olika styrka. Alla delmarknader påverkas av den övergripande utvecklingen men beroende på utgångsläge varierar effekterna.

4.1.1. Nyproduktionens omfattning och karaktär

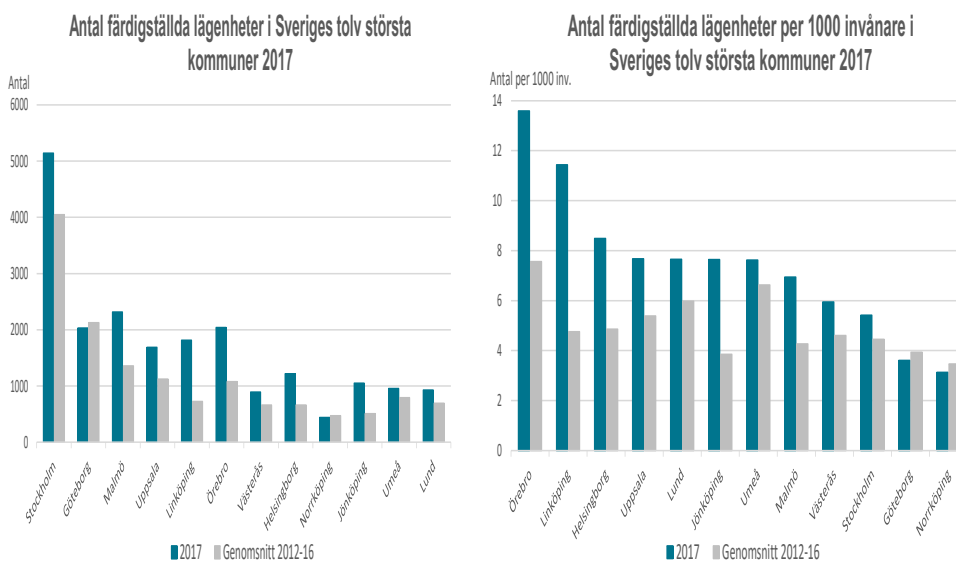
Byggandet har under de senaste åren varit högt i Linköping. Under rekordåret 2017 svarade Linköping för 70 procent av alla färdigställda bostäder i länet.

Nybyggnationens karaktär innebär att hyresrätten fortsätter att dominera Linköpings flerbostadshusbestånd.

Byggandet i riket har gått upp och ned. I början av 1990-talet sjönk bostadsbyggandet kraftigt och låg fram till för några år sedan på en låg nivå. Under stora delar av 2000-talet byggdes det mindre i Sverige än i t.ex. våra nordiska grannländer – trots en betydande befolkningstillväxt. Från 2012 började bostadsbyggandet ta fart för att under 2016-2017 skjuta i höjden. 2017 färdigställdes mer än 48 000 bostäder i Sverige.⁵¹ Över 1800 av dessa byggdes i Linköping – den högsta siffra sedan 1991.

Sett till antalet påbörjade lägenheter per 1000 invånare överträffades Linköping under åren 2014-2017 bara av Örebro, Uppsala och Växjö. Detta innebär att det påbörjades fler bostäder per capita i dessa städer än i storstäderna.⁵²

Även antalet färdigställda bostäder har legat jämförelsevis högt. Detta gäller också för flera andra större svenska städer. Under åren 2012-2017 färdigställdes inte oväntat fler lägenheter i storstäderna men i relation till antal invånare är flera större städers volym förhållandevis hög. Sett till länet stod Linköping för 70 procent av den volym bostäder som färdigställdes 2017.⁵³

4.

⁵¹ SCB, Statistiknyhet 2018-05-07

⁵² Boverkets indikatorer, maj 2017

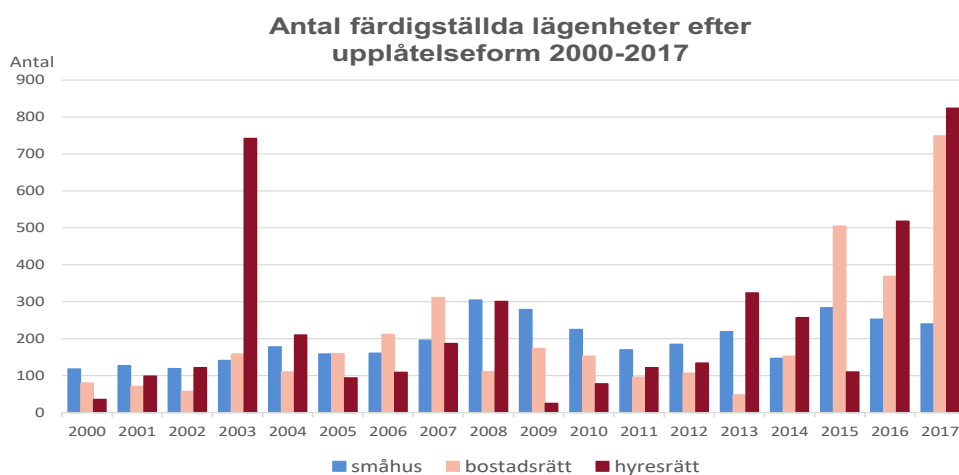
⁵³ Regional bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2018, Länsstyrelsen i Östergötland

4.1.2. Hyresrätten fortsätter att dominera Linköpings flerbostadsbestånd

2017 utgjorde ett ovanligt år – byggandet var rekordhøgt och det byggdes nästan lika många bostadsrätter som hyresrätter.⁵⁴ Övriga år har upplåtelseformerna varierat mer. Sett till de sammanslagna volymerna det senaste decenniet är skillnaden mellan färdigställda hyresrätter och bostadsrätter dock liten.⁵⁵ Nybyggnationens karaktär innebär att hyresrätten fortsätter att dominera Linköpings flerbostadshusbestånd.

Bostadsrätterna har framförallt ökat under de tre senaste åren, vilket bl.a. förklaras av den goda konjunkturen som stärker bostadsrätten relativa attraktivitet bland byggaktörer. Det är också tydligt att småhusens andel av den totala nybyggnationen minskat över tid.

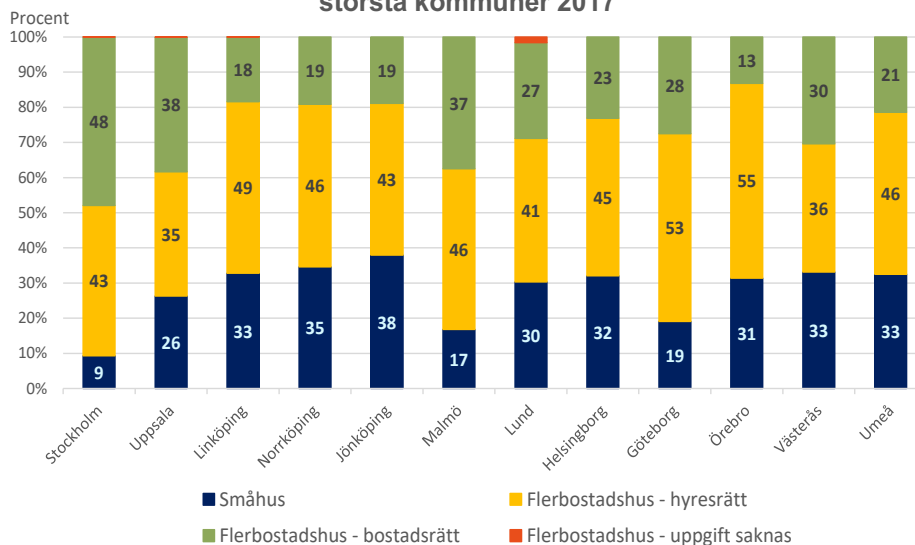

4.1.3. Upplåtelseformer i jämförelse

De dominerande upplåtelseformerna skiljer sig mellan Sveriges större städer. Bilden nedan visar en övervikt för det privatägda boendet (bostadsrätter och småhus) i bl.a. Uppsala, Västerås och Lund. Andelen bostadsrätter är störst i Stockholm och Uppsala och minst i Örebro och Linköping. Flest småhus finns andelsmässigt i Jönköping och Norrköping men även i Linköping, Västerås och Umeå uppgår småhus till en 1/3 av beståndet. Hyresrätten dominerar i Örebro och Göteborg och därefter följer Linköping med 49 procent hyresrätter.

⁵⁵ SCB, totalt har drygt 2900 hyreslägenheter, närmare 2850 bostadsrätter och nästan 1700 äganderätter färdigställts under åren 2008-2017

Andel bostäder efter hustyp/upplåtelseform i Sveriges tolv största kommuner 2017

4.1.4. Bostadslägenheter i flerbostadshus

Sett till bostadslägenheter i flerbostadshus är hyresrättens övervikt i Linköping mycket tydlig.⁵⁶ Av Linköpings närmare 46 000 bostäder i flerbostadshus utgjorde hyresrätter 31 400 och 14 600 bostadsrätter. Detta innebär att hyresrättens andel uppgår till 68 procent av beståndet.⁵⁷

Av de kommuner – ett trettiotal - där bostadsrätten dominerar i flerbostadshus ligger hälften i Stockholms län. Störst andel bostadsrätter har Vallentuna, Täby och Lomma. Universitetsorterna Uppsala (64 %), Lund (52 %) och Umeå (39 %) har alla en högre andel bostadsrätter än Linköping (32 %).⁵⁸

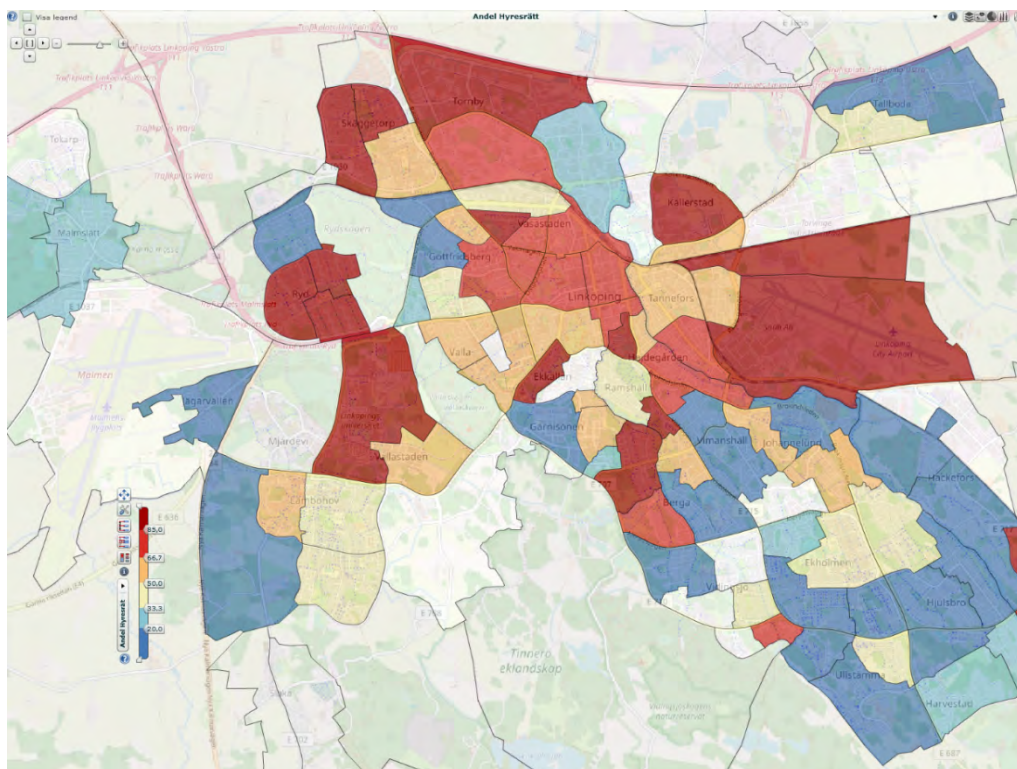
4.1.5. Hyresrättens utbredning

Kartan nedan visar hyresrättens geografiska utbredning. I röda områden dominerar hyresrätten med ca 70 procent eller mer av beståndet. I blå områden är andelen mycket mindre. I mörkt blå områden understiger hyresrättens andel 20 procent. Här dominerar generellt småhus.

⁵⁶ Detta förhållande även gäller i en majoritet av landets kommuner.

⁵⁷ Vad det gäller småhus är andelen bostadsrätter högre än hyresrätten men här dominerar som väntat äganderätten, Data från SCB.

⁵⁸ SCB, siffrorna avser förhållandet 2017

4.2. Marknadens utveckling

2018 visar en splittrad utveckling för landet. Inbromsning präglade Storstockholm och större städer där det byggts mycket. I andra städer minskade byggandet mindre eller blev oförändrat. I Göteborgs stad ökade det.

Priserna på bostäder blev - sett till riket som helhet - oförändrade under 2018. Året präglades dock av regionala skillnader. I Östergötland sjönk priserna på bostadsrätter med 9 procent (Linköping -11 %) medan villapriserna utvecklades i paritet med riket, dvs blev oförändrade.⁵⁹ Tappet i länet kom framförallt det sista kvartalet.

I december 2018 bedömde Boverket att antalet påbörjade bostäder minskar med cirka 20 procent 2018 och med ytterligare ca 6 procent 2019. Skillnaderna mellan kommungrupper är stor. Störst inbromsning har skett i Storstockholm (ca 35 procent) och bland större städer där det redan har byggts mycket (nära 30 procent). Samtidigt ökade byggandet i Göteborgs stad och var oförändrat i Stormalmö.⁶⁰ Utvecklingen väntas bli mindre turbulent under 2019.

Byggandet av bostadsrätter minskade under 2018 och utvecklingen väntas bestå också under inledningen av 2019. Även byggandet av småhus bedöms fortsätta att minska under 2019.⁶¹

⁵⁹ Svensk mäklarstatistik (avser 12-månaders statistik med bostadsförsäljningar t.o.m. december 2018)

⁶⁰ Boverkets indikatorer, december 2018

⁶¹ Boverkets indikatorer, december 2018

Som väntat minskade byggandet i Linköping 2018 jämfört med rekordåret 2017. Minskningarna syns mest för antalet påbörjade bostäder. Preliminära siffror för 2018 visar att närmare 880 bostäder påbörjades och 1420 bostäder färdigställdes. Den minskning som noteras för påbörjade bostäder kommer framförallt att påverka nivåerna på färdigställda bostäder under kommande år.⁶²

4.2.1. Prisutveckling 2018

Sett till riket som helhet blev priserna oförändrade under 2018. Däremot noteras stora regionala skillnader. I Östergötland sjönk priserna på bostadsrätter med 9 procent (Linköping -11 %) medan villapriserna utvecklades i paritet med riket, dvs blev oförändrade.⁶³ Tappet i länet kom framförallt det sista kvartalet.

Prisläget i Linköping är jämförelsevis högt. Kvadratmeterpriset för bostadsrätter är ett par tusen högre än i t.ex. Malmö, Örebro och Västerås. När priset låg som högst i augusti 2017 översteg kvadratmeterpriset 37 000 kronor. I slutet av 2018 låg priset per kvadratmeter på drygt 30 000 kr.⁶⁴ Prisutvecklingen över tid visar stora likheter med utvecklingen i universitetsorterna Uppsala och Lund. Säsongsvariationerna uppvisar samma mönster. Prinsnivån för bostadsrätter ligger emellertid lägre och tappet i början av 2018 var kraftigare i Linköping.

Det svårt att veta huruvida senare års höga produktionsvolymerna mättat efterfrågan inom vissa segment. För detta krävs specifika målgruppsanalyser och sådana ryms inte inom denna rapport. För att dämpa hushållens skuldkvot infördes också nya amorteringskrav under 2018. I vilken omfattning detta dämpat den samlade efterfrågan är svårt att bedöma men det står klart att ungas möjligheter att köpa bostad i kommuner med höga bostadspriser påverkats.

4.2.2. Byggandet är konjunkturstyrt

Byggandet är konjunkturstyrt. Det gäller för hela Sverige. Efter att de nationella subventionerna togs bort i början av 1990-talet har byggandet trendmässigt följt konjunkturen. Kommuner är olika konjunktur känsliga och det skiljer i hur snabbt byggandet fallit i lågkonjunktur och hur snabbt byggandet kommit igång när konjunkturen vänt.⁶⁵

Diagrammet nedan bekräftar att den långsiktigt övergripande byggtrenden kortsiktigt fluktuerar med konjunkturläget. Nedgångarna som följde 1990-talskrisen och finanskrisen 2008 syns tydligt. Trendlinjen visar att byggnationen per capita – efter att succesivt ha sjunkit sedan miljonprogrammets senare dagar - nådde botten kring sekelskiftet. Trendlinjen bekräftar också senare års ökande byggande.⁶⁶

⁶² 1 844 påbörjade lägenheter 2017, 1 823 färdigställda bostäder 2017

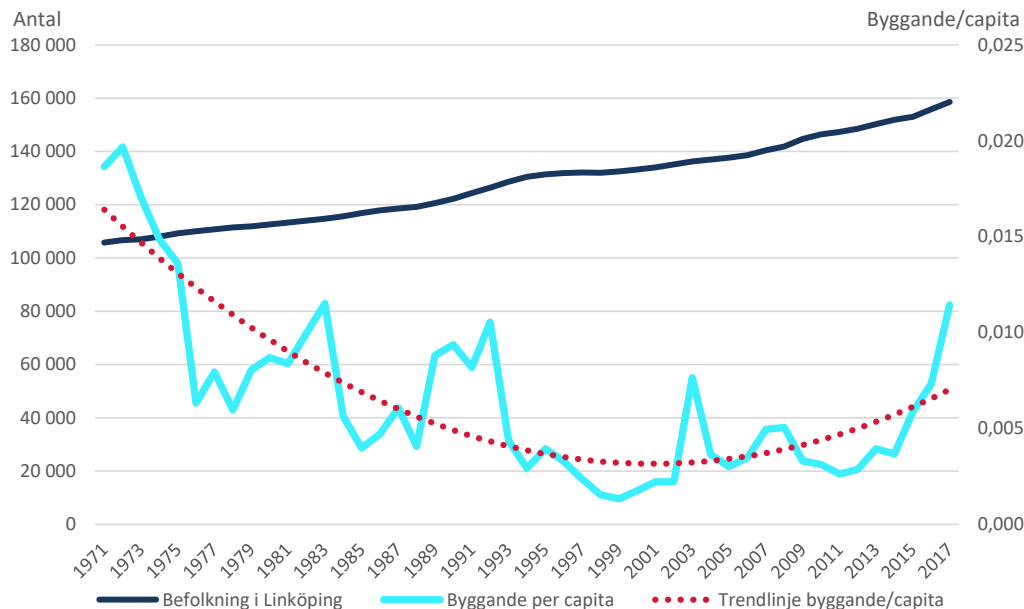
⁶³ Svensk mäklarstatistik (avser 12-månaders statistik med bostadsförsäljningar t.o.m. december 2018)

⁶⁴ Svensk mäklarstatistik

⁶⁵ Lägesrapport, mars 2018, Malmö stad.

⁶⁶ Trendlinjen är uttryckt med en polynom trendlinje av andra ordningen.

Befolkning och byggande per capita i Linköping 1971-2017

4.2.3. Kan man parera konjunkturer?

Malmö stad har låtit genomföra en utredning för titta på hur konjunkturen påverkar byggandet i olika kommuner. Rapporten har inte funnit stöd för att betalningsförmågan påtagligt varit en faktor som påverkat byggandets konjunkturkänslighet. Däremot indikeras i rapporten att det som påverkat möjligheterna att upprätthålla ett högt byggande under lågkonjunktur till stor del är betingat av lokala planeringsförutsättningar. Målmedvetenhet, långsiktig planberedskap, tydliga planer för att hantera konjunktursvängningar och goda relationer med byggbranschen framstår i rapporten som viktigt. Allmännyttan lyfts också som ett viktigt redskap när övrigt byggande saktar in och kommunalt markägande ses som ett redskap för styrning.⁶⁷

4.2.4. Kapacitet

För närvarande ger kommunens planreserv – med färdiga detaljplaner – möjlighet att bygga närmare 2 400 bostäder. Reserven har varierat över tid. Den ökade mellan 2013 och 2014 men minskade mellan 2014 och 2016. Under 2017 ökade planreserven något och har sedan dess legat på en oförändrad nivå. I pågående detaljplaneprocesser arbetas det med planer för ca 6 000 bostäder, varav 2 500 i Djurgården och 500 på Folkungavallen.⁶⁸ Planer för ungefär 1 200 av dessa förväntas vinna lagakraft 2018 respektive 2019. Utfallet kan påverkas av eventuella överklaganden. Åren 2016-2018 överklagades totalt sju detaljplaner. Genomsnittlig tid mellan överklagandet och laga kraft var knappt 7 månader.⁶⁹

⁶⁷ Se Lägesrapport, mars 2018, Malmö stad.

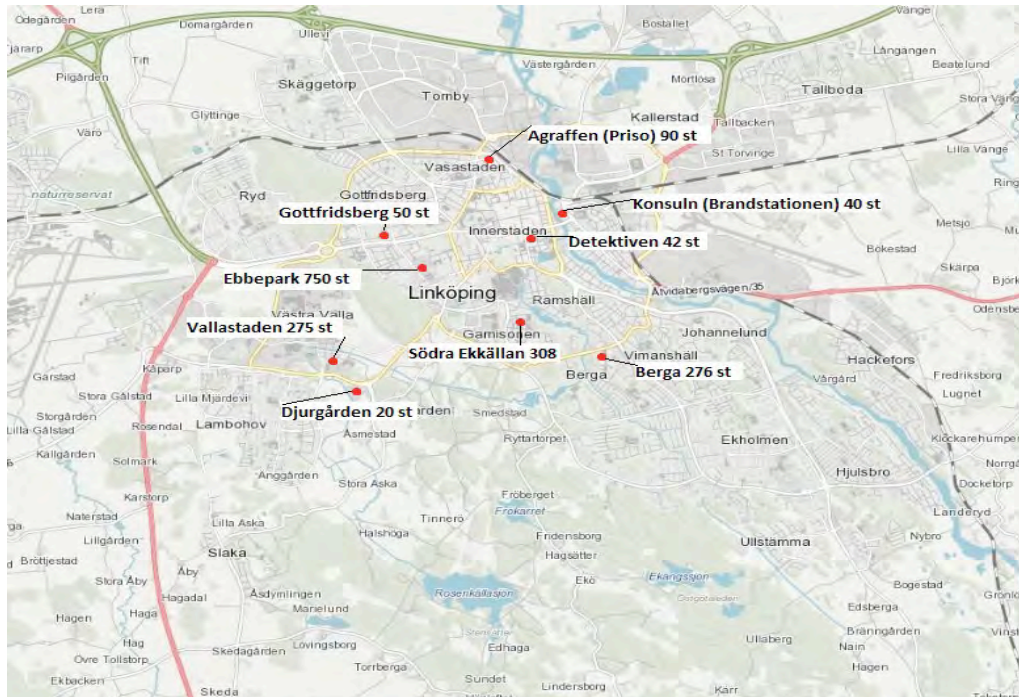
⁶⁸ Siffrorna avser pågående arbete per 3:3 kvartal 2018.

⁶⁹ Uppgifter från Samhällsbyggnadsförvaltningen

Nedan visas visuellt planreserven för innerstaden. Ytterstaden innehåller ytterligare drygt 500 bostäder i bl.a. Vikingstad (300), Ljungsbro (60), Ekängen (52), Berg (36), Sturefors (32) och Brokind (14).

Planreserv över innerstaden

Senaste aktualitetsprövning av översiktsplanen visade att redovisade utbyggnads- och förtätningsområden i Översiktsplan för staden med god marginal täcker de bedömda bostadsbyggnadsbehoven kommande 20 år.

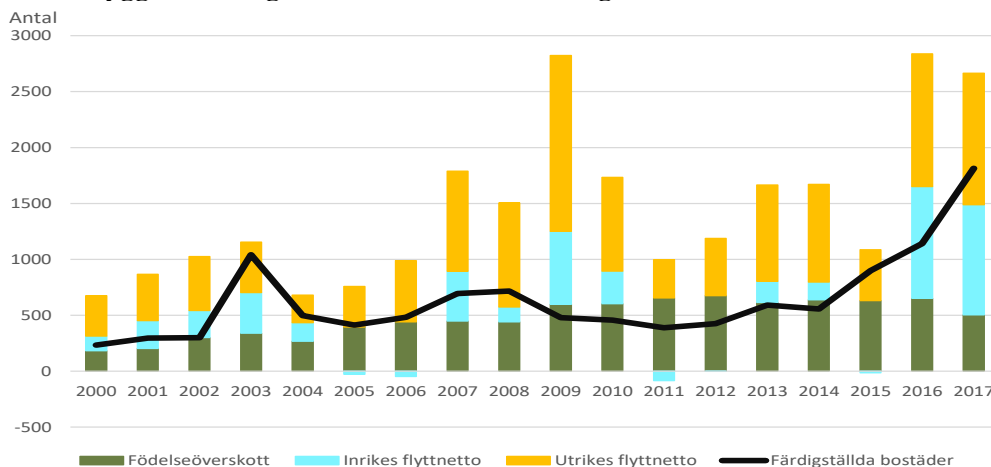
För att möta det långsiktiga behovet av exploaterbar mark har kommunen behov av att utöka sin markreserv. Då stora delar av framtidens utbyggnadsområden avser omvandling av verksamhetsområden kommer markköpen att handla mer om industrifastigheter än om jord- och skogsbruksmark i tätorternas omgivning. Mot bakgrund av att den markreserv som bebyggs idag i huvudsak köptes in på 60- och 70-talet bör tidshorizonten vara 40-50 år.

4.2.5. Bygandet i relation till demografiskt betingade behov

Trots en under många år förhållandevis jämn – och på senare år hög - byggtakt har byggandet inte motsvarat Linköpings befolkningstillväxt. Bostadsreserven är idag mycket låg och Stångastadens kötider har växt över tid. Prognosen för bostadsbyggande 2018-2037 visar att det behöver byggas ungefär 1050 bostäder per år fram till perioden 2037 för att täcka bostadsbehovet för Linköpings ökande befolkning. Mot bakgrund av att bostadsreserven (andel lediga lägenheter) understiger rekommenderat värde står en uppbyggnad av bostadsreserven för ca 160 bostäder per år prognosens första fem år.

Trots att Linköping hållit en jämförelsevis jämn byggtakt också under de år då byggandet generellt var lågt i Sverige har byggandet över tid inte motsvarat befolkningstillväxten.⁷⁰

Byggtvecklingen i relation till befolkningstillväxten åren 2000-2017

För att bostadsmarknad ska anses som välfungerande bör det finnas ett antal lediga lägenheter. Storleken kan diskuteras men Boverket har antagit att en bostadsreserv på en procent är rimlig. SCB:s senaste urvalsundersökning visade 6 lediga lägenheter, vilket motsvarar 0,04 procent. Samma undersökning visade åren 2005 och 2009, 37 respektive 92 lediga lägenheter, vilket motsvarar 0,27 - 0,67 procent. Utvecklingen visar alltså en nedgång från en redan låg nivå.

För att täcka bostadsbehovet för Linköpings ökande befolkning behöver det byggas ungefär 1050 bostäder per år fram till perioden 2037. Detta är den byggtakt som prognosen för bostadsbyggande 2018-2037 visar behövs för att motsvara befolkningsökningen.⁷¹

⁷⁰ Mellan 2000-2016 påbörjades årligen i genomsnitt 700 lägenheter samtidigt som 550 lägenheter färdigställdes.

⁷¹ Prognosen är framtagen av kommunens statistikenhet på beställning av KLF. Den metod som använts är hushållskvotmetoden, en statisk makromodell. Denna modell är den vanligaste. Metoden bygger på en klassificering av befolkningen i olika klasser. För varje klass behövs en prognos av antalet personer och av hushållskvoten. Hushållskvoten är en kvot mellan antalet referenspersoner - den äldsta personen i hushållet – och det totala antalet personer i den aktuella klassen. Hushållskvoten appliceras sedan på befolkningsprognosen för att beräkna det prognostiserade antalet hushåll för varje år. När prognosen för

Mot bakgrund av att bostadsreserven understiger rekommenderat värde står en uppbyggnad av bostadsreserven för ca 160 bostäder per år prognosens första fem år.

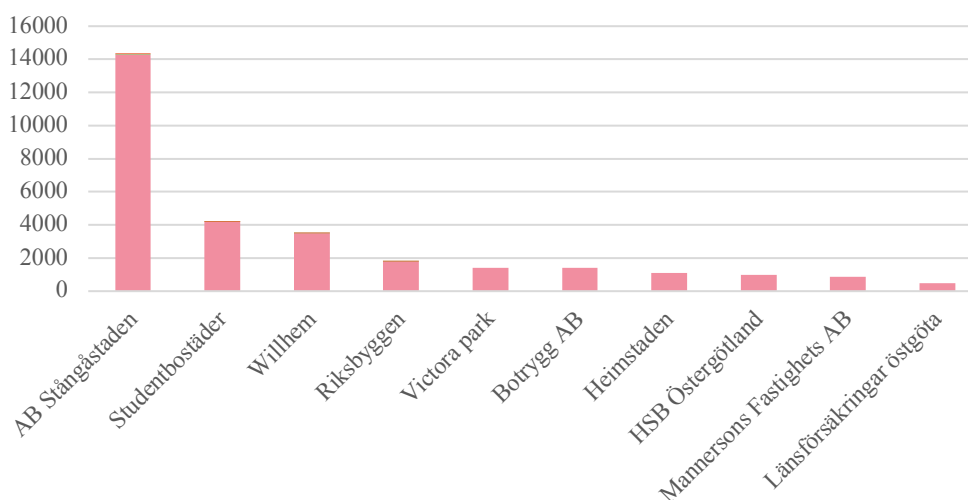
Hushåll bestående av personer som är 70 år eller äldre beräknas stå för ungefär en tredjedel av den totala hushållsökningen fram till 2037. Detta kan komma att ställa särskilda krav på bostäderna.

Kommuners arbete i kombination med en god konjunktur innebär att antalet färdigställda bostäder under 2017 (med god marginal) och 2018 överstiger behovet alstrat av befolkningsökningen. År 2016 låg antalet i paritet med bostadsprognosen.⁷²

4.2.6. Största fastighetsägare

Stångåstaden AB är Linköpings i särklass största fastighetsägare med ett bestånd på över 14 000 bostäder. Även Studentbostäder har ett i jämförelse stort bestånd på närmare 4 200 bostäder. Båda är kommunägda bolag. Sammantaget motsvarar allmännyttan 46 procent av hyresmarknaden i Linköping.⁷³ Härutöver finns ett stort antal privata fastighetsvärdar. Nedan framgår vilka bolag som innehar de största bestånden i kommunen. Utöver detta finns det flera fastighetsbolag med bestånd upp till 500 bostäder.

10 största fastighetsägare i kommunen

4.2.7. Minskade vakansnivåer och långa kötider

Inom Stångåstaden finns idag i princip inga vakanser. Sedan 2014 har vakansgraden succesivt sjunkit. Omflyttningshastigheten, d.v.s. rörligheten, är lägre än önskvärt. Under 2016 sjönk rörligheten och bottennoteringar på drygt 12 procent noterades för april och maj 2017. 2018 bröts trenden och en försiktig ökning kan ses. I augusti 2018 låg omflyttningshastigheten runt 14 procent. För en marknad i balans - i en stad av Linköpings storlek – bör omflyttningshastigheten ligga runt 18-20 procent.⁷⁴

antal hushåll är beräknad tas hänsyn till hur många lediga lägenheter det som finns tillgängliga vid starten av prognosen samt förväntat antal rivningar under perioden. Specialbostäder ingår inte i undersökningen.

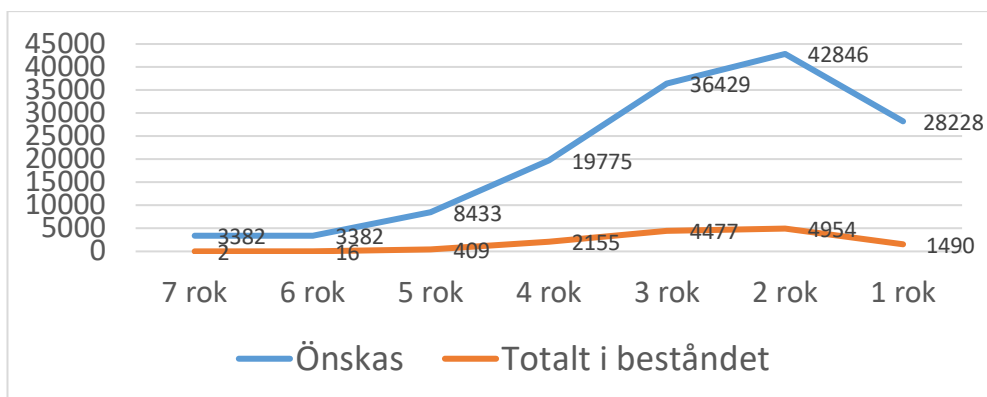
⁷² 2016 färdigställdes 1055 bostäder i Linköpings kommun

⁷³ Husesyn i bostadsbristens Sverige, Boinstitutet

⁷⁴ Uppgifter från Stångåstaden AB

Sett till beståndet är skillnaden mellan tillgång och efterfrågan störst för tvåor och treor. Här är efterfrågan mycket större än utbudet. Under de senaste åren har efterfrågan på olika bostadsstorlekar legat relativt jämnt med undantag för stora lägenheter. Här fluktuerar det mer vilket är relaterat till att beståndet är mycket mindre.

Tillgång och efterfrågan – Stångåstaden AB

Källa: Stångåstaden

Stångåstadens kötider har trendmässigt ökat sedan 2009. En utplaning kan noteras på senare år men nivån är fortsatt hög.

Kötid år - Stångåstaden AB

Källa: Stångåstaden

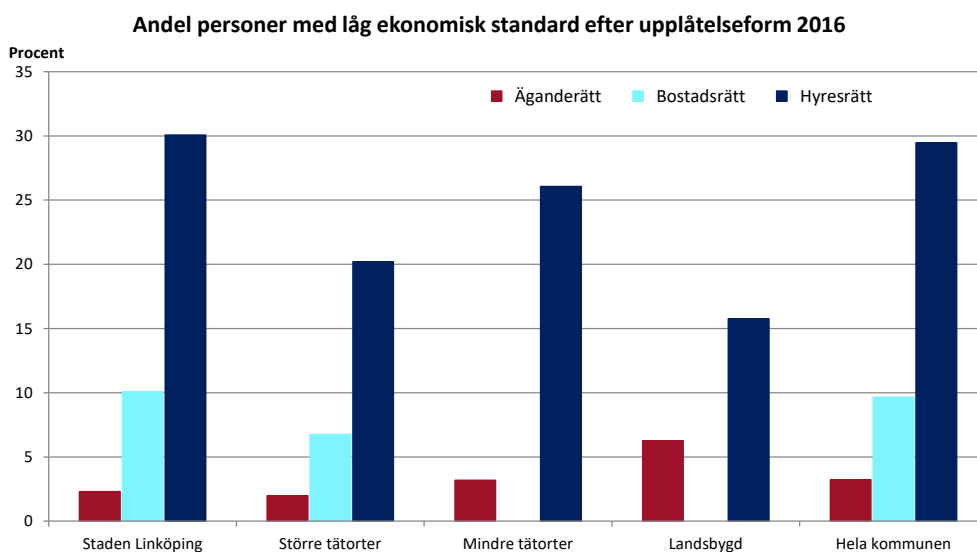
4.3. Matchningsproblem

De förhållandevis dyra bostäder som byggts matchar inte den samlade betalningsförmågan. Det höga byggandet når därmed inte hela befolkningen. De som påverkas mest är de med små ekonomiska marginaler som av någon anledning måste byta bostad och de som ska etablera sig på bostadsmarknaden. Länsstyrelsen Regionala bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2018 bekräftar att bostadsmarknadsläget för ekonomiskt svaga grupper är ansträngt. Förhållandet ger sociala effekter. I Skäggetorp är mer än två tredjedelar av hushållen med barn att definiera som trångbodda. Födda utom Europa är också i mycket högre grad trångbodda än födda inom Europa och Sverige.

4.3.1. Sociala effekter

Det finns en matchningsproblematik mellan behov och efterfrågan. För majoriteten har bostäder – trots stigande priser - blivit billigare mätt som boendekostnad i relation till disponibel inkomst. För de svagaste hushållen har bostäder dock blivit dyrare.

Studeras risken för relativ fattigdom fördelat på upplåtelseformer blir det tydligt att bosatta i hyresrätt är mycket mer ekonomiskt sårbara än hushåll i bostadsrätt eller äganderätt. Nästan 30 procent boende i hyresrätt har en låg ekonomisk standard.⁷⁵

De förhållandevis dyra bostäder som byggts matchar inte den samlade betalningsförmågan. Det höga byggandet når därmed inte hela befolkningen. De som påverkas mest är de med små ekonomiska marginaler som av någon anledning måste byta bostad och de som ska etablera sig på bostadsmarknaden.

Länsstyrelsen Regionala bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2018 bekräftar att bostadsmarknadsläget för ekonomiskt svaga grupper är ansträngt. Det saknas utbud av bostäder för dessa grupper. Förhållandet gäller inte bara i Linköping utan för nio av länets kommuner. Åtta av länets kommuner uppger också att det helt saknas ett utbud av bostäder för hushåll med låga inkomster.

⁷⁵ Mätt som disponibel inkomst per konsumtionsenhet lägre än 60 procent av medianen för riket.

Östergötland har den högsta andelen hemlösa av alla län i Sverige enligt Socialstyrelsens nationella hemlöshetskartläggning för 2017.⁷⁶ Andelsmässigt låg Linköping på samma nivå som länet. I jämförelse med större kommuner låg Linköping något under medelvärdet.⁷⁷ Totalt inrapporterades uppgifter om 665 hemlösa personer.⁷⁸ Flest antal hemlösa (över 300) befanns i långsiktiga boendelösningar, över 100 bodde tillfälligt, kontraktslöst alternativt i tillfälliga andrahandskontrakt och över 100 levde i akut hemlöshet.

Kartläggningen är en ögonblicksbild över läget en vårvecka i april 2017 och ger ingen fullständig bild. Sett till trender i den nationella kartläggningen blir det dock tydligt att antalet kvinnor i hemlöshet har fortsatt att öka, fler personer är utlandsfödda, personer med missbruk och personer med psykisk ohälsa är något färre och mer än var femte person i kartläggningen uppgavs inte ha några andra behov utöver boendet. Vidare visar kartläggningen att drygt en tredjedel är föräldrar till barn under 18 år, att ekonomiskt bistånd är den enskilt vanligaste inkomstkällan samt att den vanligaste faktorn till föräldrars hemlöshet är att de inte godkännts på den ordinarie bostadsmarknaden. Resultaten i 2017 års kartläggning reflekterar både rådande bostadsbrist och svårigheterna att komma in på arbetsmarknaden.

4.3.2. Trångboddhet

För att mäta trångboddhet används olika definitioner. Det vanligaste är att det bor fler personer i bostaden än det finns sovrum. I mätningarna exkluderas kök och vardagsrum och man räknar att med ett sammanboende vuxna delar sovrum. Den här definitionen kallas norm 3. Det är också denna som används i nedan diagram för Linköping, modifierad för ensamboende som i denna version inte räknas som trångbodda.

Av diagrammet framgår att närmare 6000 – eller knappt 8 procent – av Linköpings hushåll är att definiera som trångbodda.⁷⁹ Gruppen ”övriga hushåll” är mest utsatta för trångboddhet.⁸⁰ Drygt 50 procent av gruppen är trångbodda enligt norm 3. Detta motsvarar närmare 2 500 hushåll. Även bland gruppen sammanboende finns över 2 000 hushåll. Dessa utgör emellertid en mycket mindre andel – en bra bit under 10 procent – av gruppen totalt sett.

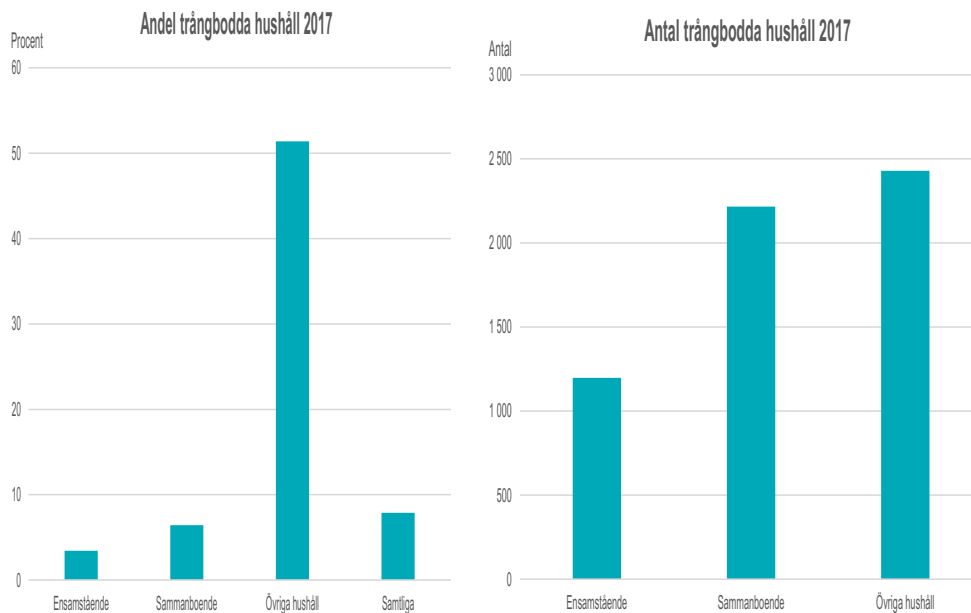
⁷⁶ Regional bostadsmarknadsanalys för Östergötland 2018, Länsstyrelsen

⁷⁷ Räknat som antal hemlösa per 10 000 invånare bland kommunerna i Resultatnätverket-9.

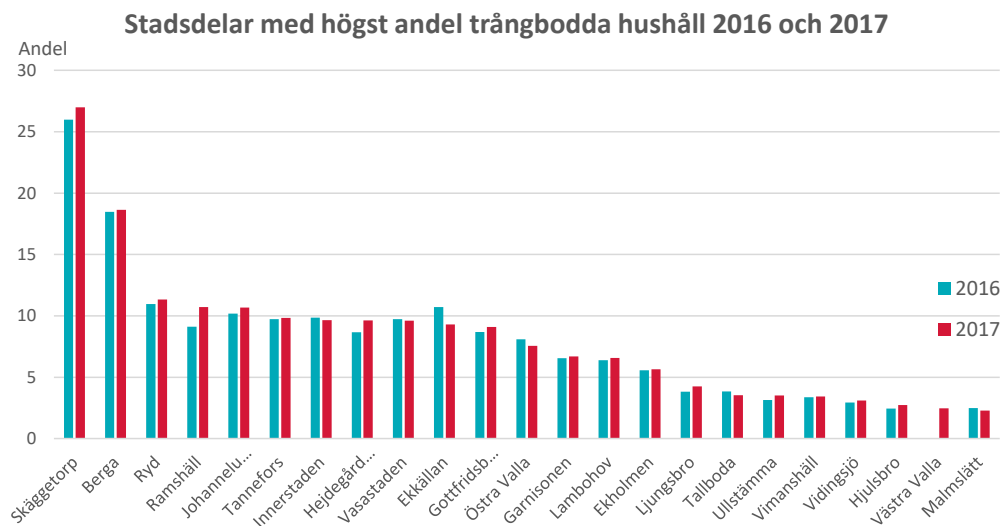
⁷⁸ Socialstyrelsen genomförde under våren 2017 en ny nationell kartläggning av hemlösheten i Sverige. Det var femte gången som Socialstyrelsen gjorde en sådan kartläggning, den senaste gjordes 2011. Kartläggningen omfattade personer med svenskt medborgarskap och personer som hade tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd i Sverige och som befann sig i hemlöshet under vecka 14 (3-9 april) 2017. Detta innebär att det är en ögonblicksbild och inte heltäckande för hur många hemlösa personer som finns i landet. Resultaten baseras på uppgifter om drygt 33 250 hemlösa personer som rapporterats. Uppgiftslämnare är Socialförvaltningar, kriminalvården, landsting, psykiatriska kliniker, beroendemottagningar och frivilliga organisationer m.m.

⁷⁹ Trångboddhet enligt modifierad norm 3. Fler än en boende per rum är trångbott, kök och ett rum (vardagsrum) oräknat. Modifieringen består av att ensamboende personer ej kan vara trångbodda.

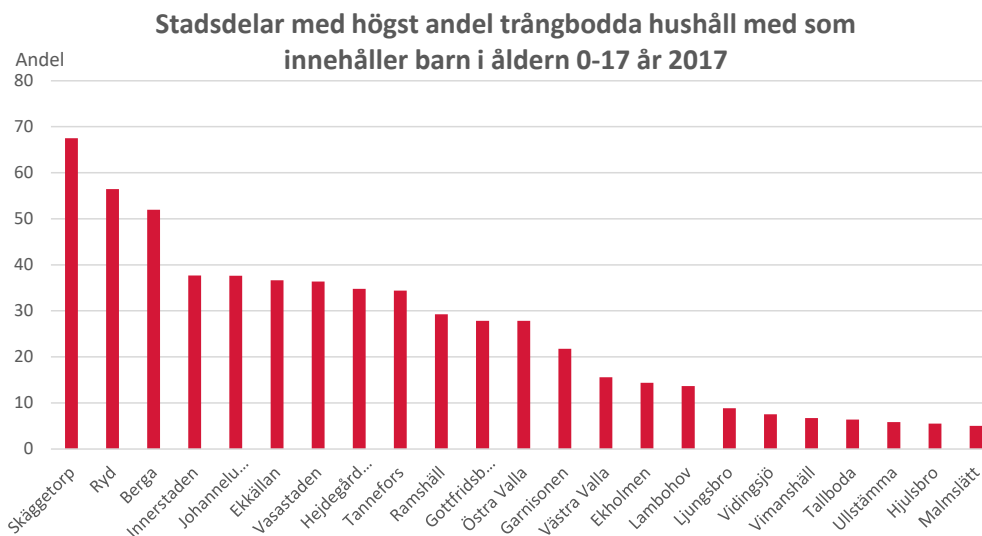
⁸⁰ I övriga hushåll saknar minst en person i bostaden nära relationer till någon annan i hushållet. Man är varken barn eller förälder, eller har en parrelation. Här hittar vi till exempel hushåll med inneboende, kompisboenden och kollektiv.

När trångboddhetens utbredning studeras geografiskt blir det tydligt att stadsdelarna Skäggetorp och Berga utmärker sig. Mer än var fjärde hushåll i Skäggetorp definieras som trångboda enligt norm 3. Andelen ökade något mellan 2016 och 2017. Även i Berga är nästan var femte hushåll trångboda. I utpräglade villadominerade stadsdelar är trångboddheten närmast obefintlig.

Ser vi till hushåll med barn ökar förekomsten av trångboddhet. I Skäggetorp är mer än två tredjedelar av hushållen med barn att definiera som trångboda enligt norm 3. I Ryd och Berga gäller detta för mer än hälften av hushållen.

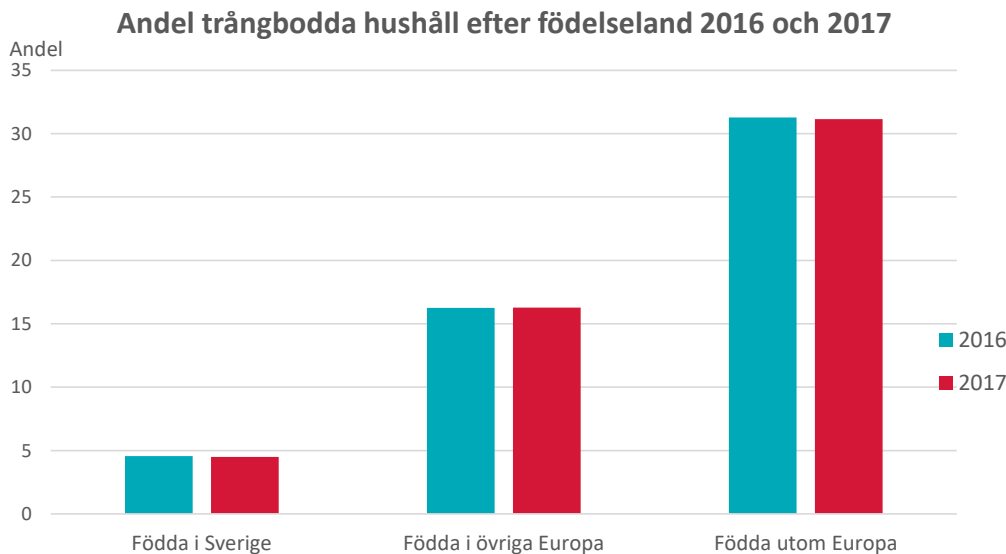
När SCB våren 2018 tittade på trångboddhetens utveckling identifierades flera nationella utvecklingstrender. I kartläggningen utgick man ifrån norm 2, som är snävare och därför ger en lägre andel trångbodda än norm tre.⁸¹ Bland inrikes födda fanns få trångbodda – 2 procent. Andelen har dessutom i stort varit oförändrad sedan 1980. Bland personer födda utanför Europa har däremot trångboddheten fördubblats de senaste 20 åren, från 10 procent 1995 till 21 procent 2016. Skillnaden har dessutom ökat de senaste åren. Däremot så minskade trångboddheten bland utrikes födda inom Europa. Knappt 7 procent av inom denna grupp är trångbodda.⁸²

SCB konstaterade också att trångboddheten varierar mellan åldrar och är störst bland 16-19 åringar, då många fortfarande bor kvar hemma. Även bland 30-39 åringar finns i jämförelse många trångbodda, dvs i familjebildande åldrar. I åldern över 60 år är däremot trångboddhet ett sällsynt fenomen.

För Linköping finns uppgifter enligt norm 3. Som framgår av diagrammet är födda utom Europa i mycket högre grad trångbodda än födda inom Europa och Sverige också i Linköping.

⁸¹ Norm 2 innebär att det bor mer än två personer per sovrum. Dessutom ska kök och vardagsrum finnas.

⁸² SCB, Var femte person född utanför Europa är trångbodd, 2018-03-05.

Hur trångboddheten kommer att utvecklas framöver beror bl.a. på bostadsunderskottets storlek och befolkningstillväxtens storlek.

4.3.3. Trångboddhetens effekter

Trångboddhetens hälsoeffekter har undersökts i en lång rad studier – svenska såväl som internationella. Flera har konstaterat att det är svårt att särskilja effekter av trångboddhet från andra socioekonomiska faktorer och aspekter som rör bostadens kvalitet. Flera svenska studier visar dock att extrem trångboddhet i dåligt underhållna miljonprogramsfastigheter från 1960- och 1970-talen ökar risken för hälso- och luftvägsproblem.

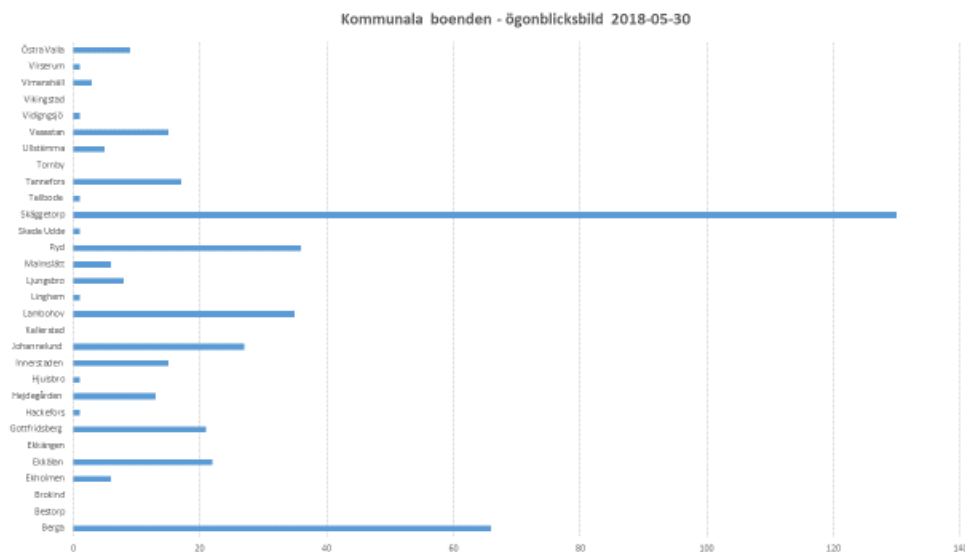
Internationella studier har också gjorts kring trångboddhetens effekter på skolresultat. Dessa visar bl.a. att barn som delar rum presterar sämre än barn som inte delar rum och att tillgången till privat utrymme ökar chanserna påbörja högre studier bland unga.⁸³ Sammantaget indikerar detta vikten av studiero i relation till skolresultat.

4.3.4. Kommunala boendes geografi

Nedan bild visar hur kommunala boende fördelas i Linköpings geografi. Bilden omfattar både akutlägenheter och vanliga bostadslägenheter.⁸⁴ Akutlägenheter är tidsbegränsade och medger inga möjligheter för aktuella hushåll att erhålla egna förstahandskontrakt. Övriga bostäder är vanliga bostadslägenheter som normalt skulle kunna förmedlas på bostadsmarknaden. Till skillnad från akutlägenheter finns i dessa möjlighet att erhålla förstahandskontrakt efter fastighetsägarens prövning. Prövningen baseras ofta på hushållens förmåga till självförsörjning, genom förvärsarbete eller studier. Eftersom vandrarhem och vandrarhemsliknande lösningar normalt inte förmedlas som bostadslägenheter på den ordinarie marknaden är dessa exkluderade.

⁸³ Boverket, Trångboddheten i storstadsregionerna, rapport 2016:28

⁸⁴ Samtliga kommunala boenden är vanliga bostadslägenheter i flerbostadshus. Det som skiljer akutlägenheterna från övriga är att individen vistas i bostaden under begränsad tid utan möjlighet att överta förstahandskontraktet.

Som framgår finns den absoluta merparten av de kommunala boendena i Skäggetorp. Även förhållandevis många kommunala boenden finns i Berga, Ryd och Lambohov. Som framgår av diagrammet finns flera stadsdelar som har få eller inga kommunala boenden.

Det saknas bra verktyg för att uppskatta framtida behov av lägenheter för bosociala behov. Behoven kommer bl.a. att påverkas av prognoser för nyanlända, den tillfälliga lagen om uppehållstillstånd, konsekvenser av en eventuellt ny lagstiftning (mottagarutredningen) samt utvecklingen inom EU. Utgår vi ifrån historik och trend och samtidigt tar hänsyn till ackumulerade behov uppskattas det årliga behovet om ett tillskott om ca 150 lägenheter. I detta ingår inte behov hos målgrupper som omfattas av LSS-beslut.

Hushållsammansättningen påverkar hur behoven fördelas mellan små och stora bostäder. förnärvarande är bedömningen att mellan 20-30 procent av bostäderna behöver utgöras av smålägenheter för ensamhushåll. Inom denna grupp är de ackumulerade behoven störst.⁸⁵

4.3.5. Summering

En stor utmaning för både kommunen och bostadsaktörerna är att upprätthålla en hög och jämn byggtakt. Det är också viktigt att tillskotten motsvarar efterfrågan och behoven sett till bostadsstolekar, typer och inte minst kostnadsbild. För att täcka bostadsbehovet för Linköpings ökande befolkning behöver det byggas ungefär 1050 bostäder per år fram till perioden 2037. Detta visar prognosen för bostadsbyggande 2018-2037.

En försvårande omständighet är att det idag finns ett glapp mellan kommunens ansvar för bostadsförsörjningen, statens ansvar för samordning och uppföljning och den marknadsdrivna bostadsproduktionen som påverkar möjligheterna att trygga boendet för alla.

⁸⁵ Samtliga uppgifter kommer från kommunens bostadsenhet.

Detta blir påtagligt i relation till de ekonomiskt svaga hushållen – där behov finns men betalningsförmågan saknas. Boendematchningen försvåras av att den ekonomiska sårbarheten ökat samtidigt som konkurrensen om de - allt färre - ”billiga bostäderna” stigit. Stångåstadens låga omflyttningshastigheter, i kombination med rekordlåga vakansnivåer och växande kötider, tillsammans med avsaknad av en bostadsreserv utgör observandum.

I bostadsbristens spår följer generellt fler tillfälliga boendelösningar och trångboddhet. Även Linköping påverkas. Socialförvaltningen noterar ett ökat tryck på sina boendeinsatser, där bl.a. antalet akutlägenheter uppskattas ha fördubblats sedan 2011.⁸⁶ Socialförvaltningen noterar också signaler från skolan som tyder på att vissa barn påverkats negativt av sin boendesituation. Studier kring trångboddhet indikerar att barns skolresultat kan påverkas av möjligheterna till studiero.

En svag ställning på bostadsmarknaden hänger ofta samman med en svag ställning på arbetsmarknaden. I många kommuner koncentreras samhällsutmaningarna till vissa stadsdelar/bostadsområden vilket ökar komplexiteten och fördjupar problembilden. Linköping är inget undantag. Trångboddheten omfattar i dag närmare 6000 hushåll och är mest utbredd i Skäggetorp och Berga. Barnfamiljer är mest utsatta. I Skäggetorp är mer än två tredjedelar av hushållen med barn att definiera som trångbodda enligt norm 3. I Ryd och Berga gäller detta för mer än hälften av hushållen. I socioekonomiskt svaga områden är inkomsterna lägre och risken för relativ barnfattigdomen också mer utbredd. De sociala kontraktens geografi förstärker – snarare än motverkar - boendesegregationen. De finns väldigt få kommunala boenden i områden som präglas av låg mångfald. Den stora majoriteten finns i områden som redan från början har en hög etnisk mångfald.

Bostadsbehovet hos grupper som inte kan efterfråga nybyggt kan inte kortsiktigt adresseras genom bostäder i vanliga projekt. Lösningar måste hittas för att frigöra bostäder i det befintliga beståndet, där hyresnivåerna är lägre. En hög grad av kvarboende motverkar möjligheterna att komma åt de billigare bostäderna. Riktade insatser som subventionerade projekt eller kommunala markavtal är också verktyg som skulle kunna prövas. På längre sikt är dock ett allmänt högt bostadsbyggande en förutsättning för att skapa bostäder även för mer betalningssvaga hushåll. Även om nyproduktionens effekter på flyttkedjorna diskuteras så förutsätter befolkningstillväxt ett ökat antal bostäder. Lokala flytteeffekter som uppnåtts i relation till senare års höga byggvolymen kräver en egen analys och ryms inte i denna rapport.

Hyresrättens dominans – i kombination med stor allmännytta - är en tillgång när det kommer till att parera för bostadsbristens konsekvenser. Fler kan efterfråga en hyresrätt – särskilt i det gamla beståndet. Utifrån en sammantagen behovsanalys finns möjligheter att genom offentligt ägda bolag anpassa regler kring exempelvis förtur och inkomstkrav för olika målgrupper. Detta kan underlätta för många hushåll som annars har svårt att kvalificera sig för den ordinarie bostadsmarknaden. Att så många som var femte person inte uppgavs ha några andra behov utöver boendet i Socialstyrelsens hemlöshetskartläggning indikerar att den strukturella hemlösheten ökar för riket och rimligen också för Linköping.

⁸⁶ Uppgifter från Socialförvaltningen.

5. Arbetsmarknaden

5.1. Inledning

Sedan 1990-talet har jobbpolariseringen ökat – d.v.s. sysselsättningsandelarna i typiska hög- och låglönejobb har ökat samtidigt som de minskat i jobb med mer genomsnittliga löner. Datoriseringen är en viktig förklaring till utvecklingen. Jobb i mitten av lönefördelningen innehåller typiskt sett en stor del rutinmässiga arbetsuppgifter som datorer kan genomföra. Det är också dessa jobb som löper störst risk att minska. När det gäller jobb med abstrakta arbetsuppgifter som kräver intellektuella förmågor fungerar datorer snarare som komplement. Inom dessa yrken medger datoriseringen produktivitetsvinster. Servicejobb som kräver sociala och emotionella förmågor har hittills inte nämnvärt påverkats av polariseringen.⁸⁷

I USA har jobbpolariseringen medfört ökade löneskillnader. I Sverige har polariseringen snarare lett till ökad arbetslöshet för personer med låg utbildning. Det är framförallt arbetsuppgifter inom tillverkningsindustrin som påverkats medan typiskt kvinnliga uppgifter inom vård och omsorg varit svårare att automatisera.⁸⁸ Denna underliggande utveckling i kombination med stort inflöde till arbetsmarknaden av personer med låg utbildningsnivå utmanar rådande system och arbetssätt.

5.1.1. Nuläge

Det mesta talar för att konjunkturen mattas av under 2019. Den regionala arbetsmarknaden bedöms som fortsatt stark även om sysselsättningen väntas öka långsammare framöver. Under 2019 väntas arbetslösheten minska något ytterligare för att vid utgången av 2019 nå samma nivå som innan förra finanskrisen. Trots positiva tecken väntas ett relativt stort antal vara arbetslösa i länet i slutet av 2019.

Konjunkturinstitutet bedömer att högkonjunkturen i Sverige når sin topp i år. 2019 väntas BNP-tillväxten bromsa in.⁸⁹ Även SKL bedömer att konjunkturen mattas 2019.⁹⁰ De senaste årens snabba tillväxt har bidragit till en stark sysselsättningsökning. Tillväxten har varit möjlig tack vare ett stort utrikes inflöde till arbetskraften. Arbetskraften väntas växa även under 2019, men i långsammare takt. Konjunkturen har också påverkat arbetslösheten som minskat. Efterfrågan på arbetskraft väntas dämpas något för riket och Konjunkturinstitutet bedömer att arbetslösheten bottnar 2019.

5.1.2. Utvecklingen i länet

Östergötland är ett av de län som sysselsättningsmässigt utvecklats starkast. I Arbetsförmedlingens höstmätning (2018) fortsätter länets arbetsgivare att höra till landets mest optimistiska. Optimismen gäller såväl arbetsgivare som är beroende av hemmarkanden som arbetsgivare i branscher som påverkas av utlandet.

⁸⁷ SNS Analys, Teknisk utveckling och jobbpolarisering, Mars 2015, Adrian Adermon och Magnus Gustavsson

⁸⁸ Eva Mörk, Uppdrag: Framtid, underlagsrapport till analysgruppen ”Arbetet i framtiden” 2016

⁸⁹ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget, oktober 2018

⁹⁰ SKL, Budgetförutsättningar för åren 2018-2025

Sedan 2015 har anställningsplanerna i länet legat högt och arbetsgivarna ser hösten 2018 fortsatt stora behov av att anställa mer personal. Störst anställningsbehov kommer att finnas inom vård- och omsorgsverksamheter, industrin, utbildningsväsendet och inom företagstjänster. Ett möjligt hinder för anställningsplanerna är bristen på kvalificerad arbetskraft. Arbetsförmedlingen bedömer att bristen på arbetskraft är mycket stor. Bristen gäller både offentlig och privat sektor och inom flera branscher utgör den ett reellt hinder för tillväxt.⁹¹

Arbetsförmedlingen bedömer att antalet sysselsatta i länet fortsätter att öka under 2019, men i något måttligare takt. Precis som för riket består nytillskottet av utrikes födda. Den inrikes födda delen av arbetskraften har sjunkit något.⁹² Utan nettotillskottet av utrikes födda skulle arbetskraftsutbudet i länet ha sjunkit. I detta avseende avviker Linköping från länet – här ökar både antalet utrikes och inrikes födda i arbetskraften. Förklaringen är bl.a. på att Linköping är en utpräglad universitetsstad med en stor nettoinflyttning av unga födda i Sverige. Arbetsmarknadens relativa storlek och styrka innebär att nettoeffekten över tid blir positiv.

Arbetslösheten väntas försätta att minska – men måttligare - under 2019.⁹³ Minskningen gäller såväl inrikes som utrikes födda. Vid utgången av 2019 väntas arbetslösheten nå samma nivå som innan förra finanskrisen.⁹⁴ Trots positiva tecken väntas ett relativt stort antal vara arbetslösa i länet i slutet av 2019 (prognos 17 150 personer).⁹⁵

5.1.3. Linköpings utveckling i jämförelse

Vid sidan om de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, är det endast Solna och Uppsala som under de senaste fem åren har ökat antalet förvärvsarbetande mer än Linköping. Under 2017 uppgick sysselsättningstillväxten till 1,8 procent.

Linköping har också en i jämförelse låg arbetslöshet även om arbetslösheten för utrikesfödda – som andel av befolkningen – trendmässigt ökat sedan 2015. Polariseringen på Linköpings arbetsmarknad är tydlig. 74 procent av de inskrivna arbetslösa består av grupper med utsatt ställning och arbetslösheten för förgymnasialt utbildade är flera gånger högre än för eftergymnasialt utbildade.

I kraft av sin storlek och styrka har Linköpings arbetsmarknad en stor inverkan på utvecklingen i länet. Arbetslösheten är genomgående lägre i Linköping och sysselsättningen har utvecklats starkare. Även i jämförelse med andra större kommuner har Linköping låg arbetslöshet. Bland nedan kommuner har bara Umeå, Jönköping och Lund lägre arbetslöshet (som andel av befolkningen).

⁹¹ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna, Hösten 2018, Östergötlands län. Prognos för arbetsmarknaden 2019..

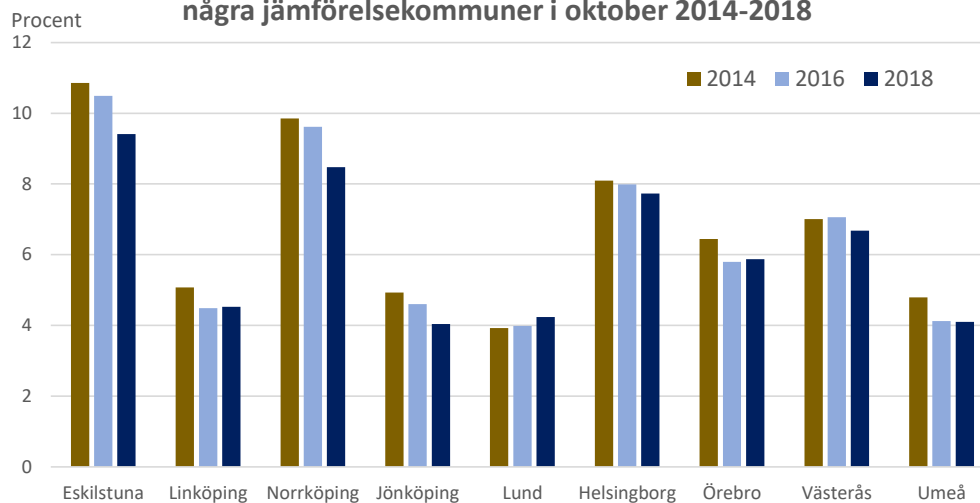
⁹² Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna, Våren 2018, Östergötlands län. Prognos för arbetsmarknaden 2018-2019.

⁹³ Avser arbetslöshet som andel av den registerbaserade arbetskraften.

⁹⁴ Mellan 2008 och 2009 sjönk sysselsättningen kraftig med närmare 6000 personer.

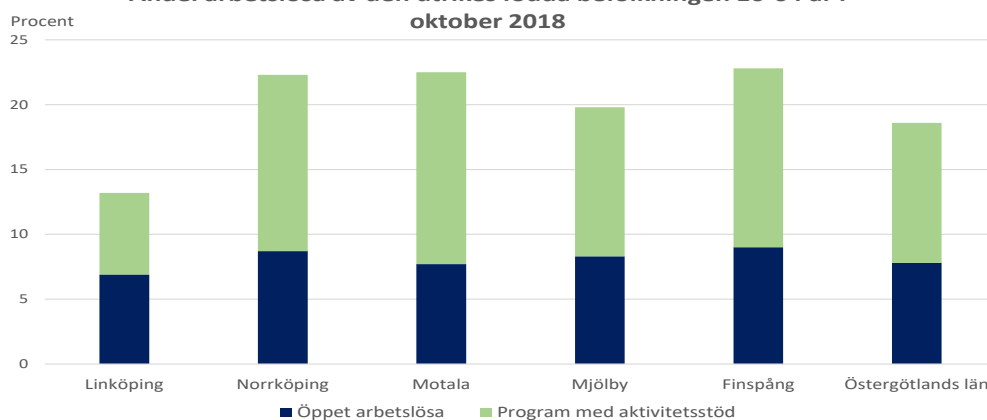
⁹⁵ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna, Hösten 2018, Östergötlands län. Prognos för arbetsmarknaden 2019

Andel arbetslösa av befolkningen 16-64 år i i Linköping och några jämförelsekommuner i oktober 2014-2018

Linköping har också länets lägsta arbetslöshet för utrikes födda vilket förklaras av att Linköping har regionens starkaste arbetsmarknad. Som framgår av diagrammet finns tämligen stora inomregionala skillnader.

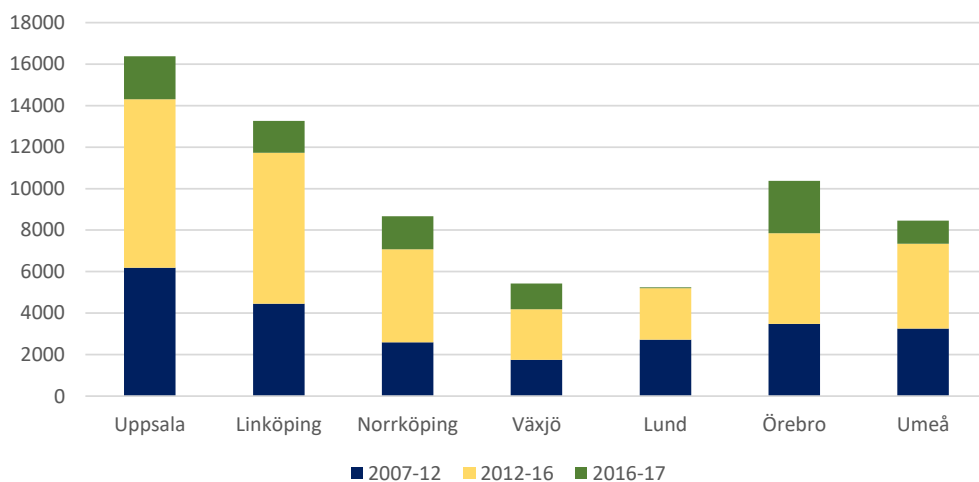
Andel arbetslösa av den utrikes födda befolkningen 16-64 år i oktober 2018

Även sysselsättningen visar en stark utveckling. 2017 uppgick sysselsättningstillväxten till 1,8 procent. Över 84 500 personer hade sin arbetsplats i Linköping 2017. Vid sidan om de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, är det endast Solna och Uppsala som under de senaste fem åren har ökat antalet förvärvsarbetande mer än Linköping. Även i ett tioårigt perspektiv står sig Linköping väl. Uppsala har haft bäst utveckling, därefter följer Linköping.⁹⁶

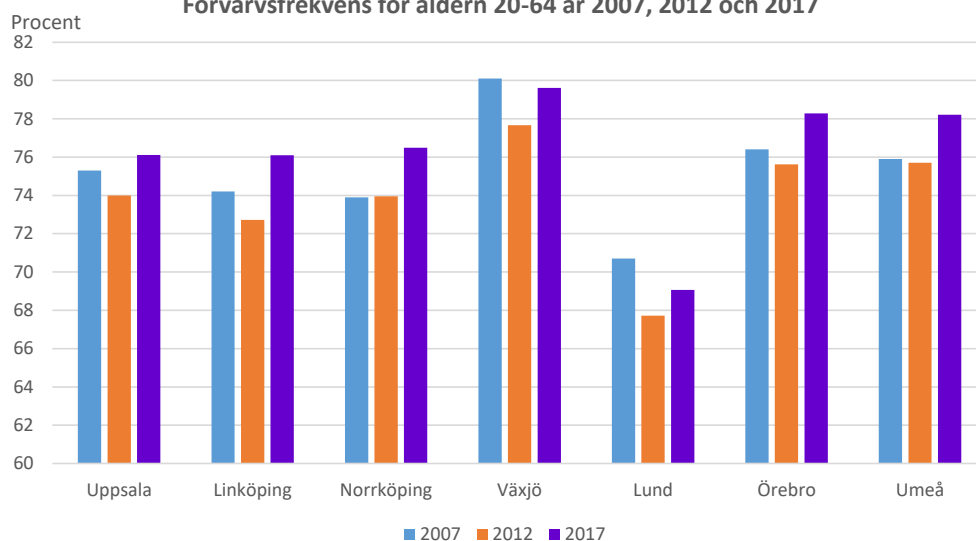
⁹⁶ SCB Statistikdatabasen

Förändring av antalet förvärvsarbetande i Linköping samt ett antal jämförbara städer 2007-2017

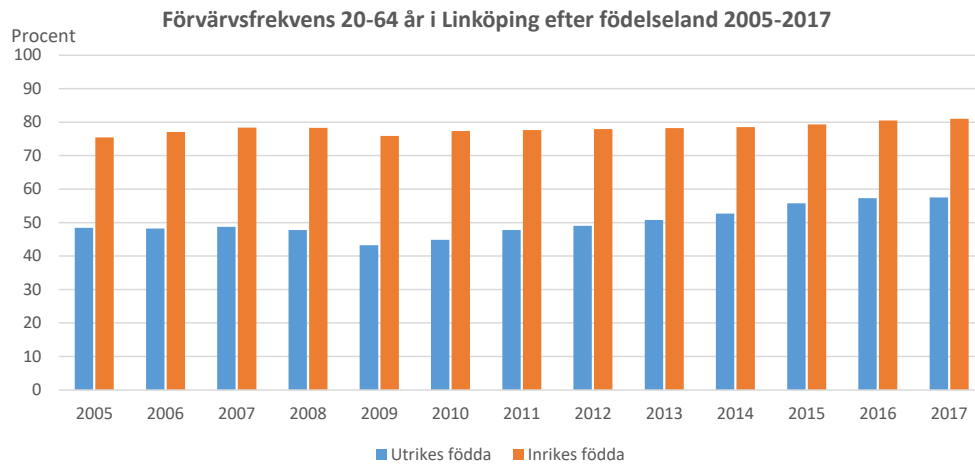

Förvärvsfrekvensen – som är förhållandevis låg i Linköping - har också ökat. Under åren 2012-2017 ökade förvärvsfrekvensen med 3,4 procent i åldrarna 20-64 år. Att förvärvsfrekvensen är jämförelsevis låg har bl.a. sin förklaring i att Linköping är en studentstad, där många i arbetsför ålder studerar.

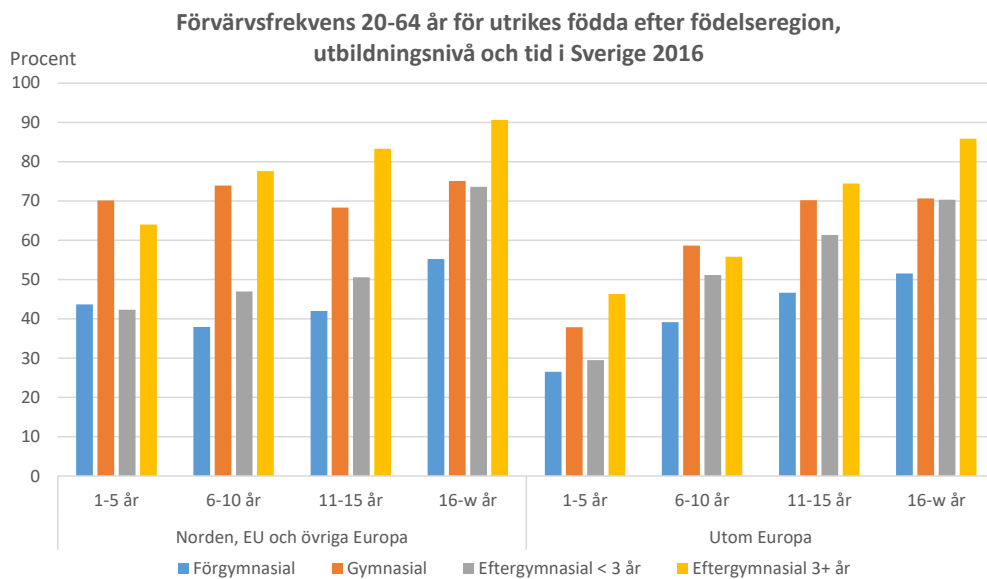
Förvärvsfrekvens för åldern 20-64 år 2007, 2012 och 2017

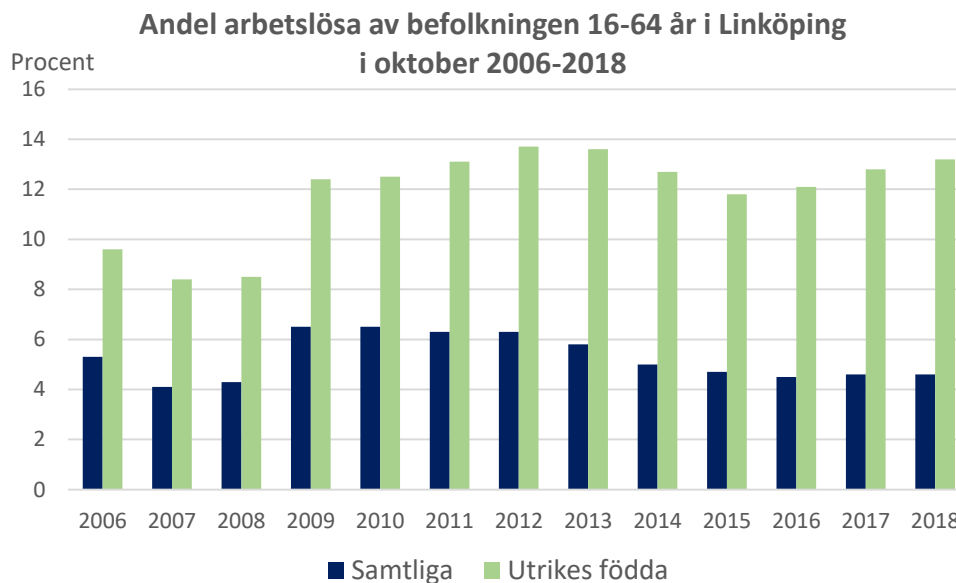
Under åren 2012-2017 fördelades nytillkomna jobb jämnt mellan inrikes och utrikes födda. I åldern 20-64 år gick hälften av jobben till utrikesfödda, vilket motsvarar ungefär 3 500 jobb av totalt drygt 7 000 nya arbeten. Utvecklingen påverkar skillnaden i förvärvsfrekvens mellan inrikes och utrikes födda, där gapet trendmässigt minskat sedan 2009. Förvärvsfrekvensen för utrikes födda uppgick 2017 till närmare 58 procent att jämföra med 81 procent för inrikes födda.

Det är svårt för utrikes födda att efter kort vistelsetid i Sverige få jobb. Särskilt svårt är det för födda utanför Europa. Här är förvärvsfrekvensen genomgående lägre än för andra utrikes födda grupper, med undantag för dem som varit bosatta minst 30 år i Sverige. För födda i Norden eller i övriga Europa har tidsaspekten inte lika tydlig betydelse. Av diagrammet framgår också att utbildningsnivån har stor inverkan på möjligheterna att få ett arbete. För de som varit i Sverige i minst 6 år med hög utbildningsnivå förvärvsarbetar närmare 80 procent.

Ovan förhållande påverkar arbetslösheten för utrikes födda. Arbetslösheten har - som andel av befolkningen - trendmässigt ökat sedan 2015. Utvecklingen är inte oväntad. Att skillnader i arbetslöshet mellan de som är födda i Sverige och de som är födda i ett annat land skulle öka påtalades redan i OBS-rapporten från 2017.

5.2. Nytt läge, nya målgrupper och nya utmaningar

Det starka konjunkturläget innebär att arbetslösheten för personer nära arbetsmarknaden är nere på historiskt låga nivåer. Att arbetslösheten i länet ändå kommer att ligga kvar på relativt höga nivåer förklaras av att sammansättningen av arbetslösa gradvis har förändrats.

Arbetsförmedlingens lokala kontor redovisar att 74 procent av inskrivna arbetslösa består av grupper med utsatt ställning.⁹⁷ Med utsatt ställning menas arbetslösa med förgymnasial utbildning, arbetslösa med funktionsnedsättning, arbetslösa födda utanför Europa och arbetslösa äldre än 55 år.⁹⁸ Personer med utsatt ställning löper en större risk att fastna i långvarig arbetslöshet. Den förändrade sammansättningen innebär ett trendbrott – tidigare utgjorde den största delen arbetslösa av personer förhållandevis nära arbetsmarknaden.⁹⁹ De senare årens goda arbetsmarknad innebär att dessa personer i stor utsträckning är i arbete.

Sedan 2010 har arbetslösheten för personer med utsatt ställning legat konstant i Linköping samtidigt som antalet övriga inskrivna arbetslösa har sjunkit. Detta innebär att utsatta grupper ökar som andel av samtliga arbetslösa. Att den utsatta gruppen ligger kvar på höga nivåer förklaras bl.a. av att stora delar av inflödet av nya arbetslösa sker bland dessa. Sedan oktober 2010 har utsatta grupper varit i majoritet. Tillskottet har främst kommit av personer födda utanför Europa, vilka som ovan visats har svårare att få arbete. Bara i Linköping har antalet inskrivna utomeuropeiskt födda ökat med över 400 personer de senaste två åren.¹⁰⁰ Över hälften av gruppen (riket) har högst förgymnasial utbildning.

⁹⁷ Uppgifter från Arbetsförmedlingens lokala kontor per juli 2018.

⁹⁸ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna, Våren 2018, Östergötlands län. Prognos för arbetsmarknaden 2018-2019

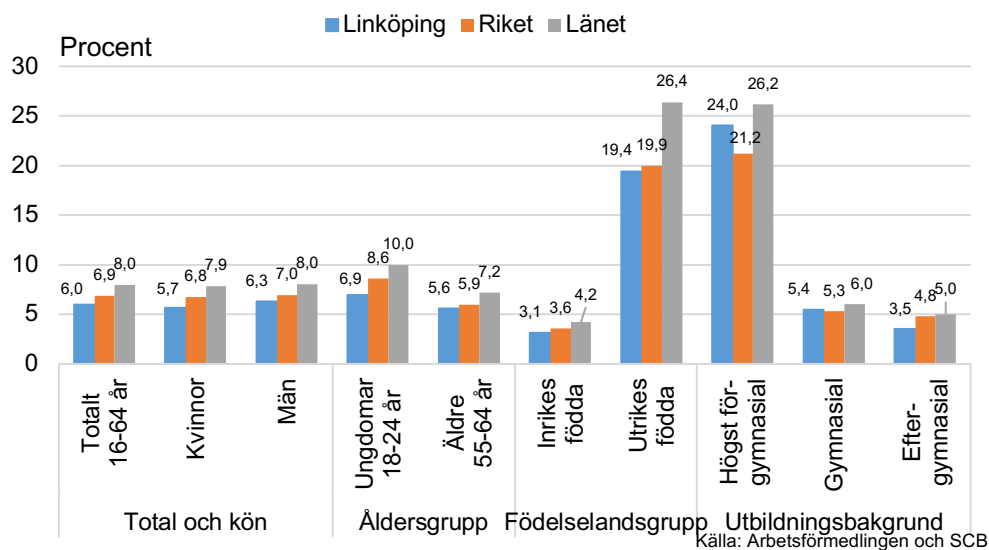
⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ Uppgifter från Arbetsförmedlingens lokala kontor per juli 2018.

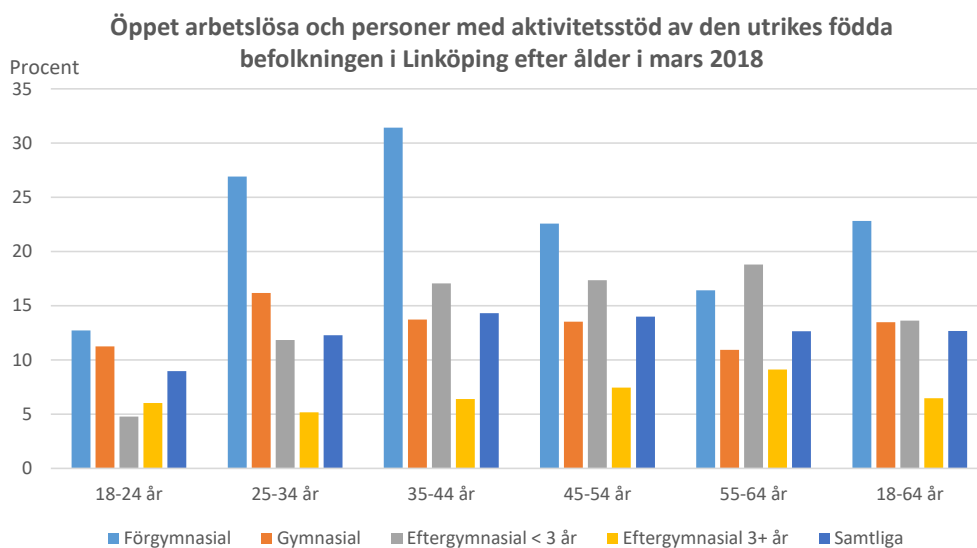
5.2.1. Polariseringen på Linköpings arbetsmarknad är mycket tydlig.

Som framgår av nedan diagram är arbetslösheten lägre i Linköping jämfört med både riket och länet för de flesta grupper *utom* för de med förgymnasial utbildning. Här är arbetslösheten högre i Linköping jämfört med riket. I juli 2018 var arbetslösheten i Linköping för förgymnasialt utbildade flera gånger större än för eftergymnasialt utbildade. Skillnaden var påtagligt större i Linköping än för riket. Skillnaden i arbetslöshet mellan inrikes födda och utrikes födda är också större i Linköping och länet jämfört med riket – men här är skillnaden mindre.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år fördelat på olika grupper i Linköping i juli 2018 - avser den registerbaserade

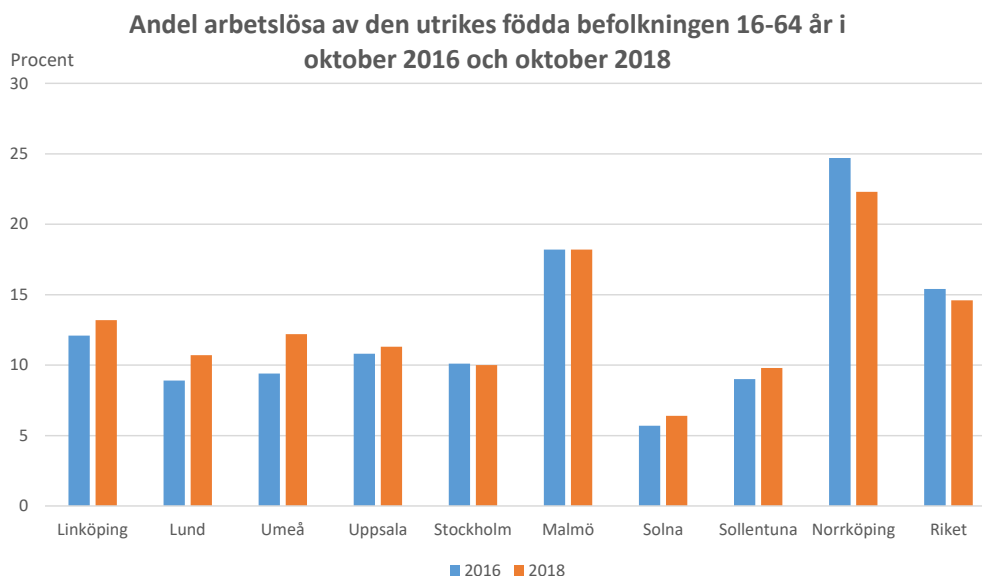

Bryter vi ned arbetslösheten för utrikesfödda på ålder blir det tydligt att arbetslösheten som andel av befolkningen är högst bland förgymnasialt utbildade i åldrarna 25-44. I dessa åldrar är arbetslösheten samtidigt låg för de med lång eftergymnasial utbildning. För alla ålderskategorier är arbetslösheten mycket lägre för de med lång eftergymnasial utbildning. Att notera är att skillnaden, 18-64 år, mellan gymnasial utbildning och kortare eftergymnasial utbildning är mycket liten.

När vi jämför Linköping med andra strukturellt mer lika kommuner blir det tydligt att Linköping har en högre arbetslöshet för utrikes födda än till exempel Lund, Umeå, Uppsala och Solna. Vad detta beror på är svårt att veta. En delförklaring skulle kunna vara relaterat till utbudet av s.k. enkla jobb. Eftersom vi saknar jämförande statistik går det inte att påvisa ett eventuellt samband. Däremot vet vi att förekomsten av enkla jobb över tid har minskat i Östergötland.

5.2.2. Nyanlända och etablering

Andelen som lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera efter 90 dagar ökar i både riket och Linköping. Linköping ligger fortfarande något under rikssnittet men ökningen det senaste året har varit större i Linköping.¹⁰¹ Allt fler lämnar också etableringsuppdraget för arbete. Här överträffar Linköping riket, vilket sannolikt förklaras av en stark regional konjunktur. Förhållandet gäller dock inte studier. Här minskar andelen som börjar studera och minskningen är större än för riket.¹⁰²

Mot bakgrund av att andelen studerande redan initialt är lägre för utrikes födda är utvecklingen oroande.¹⁰³ Bryts inte denna trend finns risk att de strukturella skillnaderna mellan inrikes- och utrikesfödda förstärks och försvårar etablering.

Sett till faktiskt förvärvsfrekvens bland skyddsbehövande och förväntat värde enligt SKLs modell ligger Linköping relativt långt under de värde som förväntas.¹⁰⁴ Modellen tar bl.a. hänsyn till vistelsetid i Sverige, utbildningsnivå och arbetslöshet bland inrikes födda. 2016 uppgick avvikelserna till -10,1 procent. Värt att notera är att få

¹⁰¹ Kolada, Linköping 2016-2017: 30 % - 35 %, Riket 2016-2017: 33 % - 36 %

¹⁰² Kolada, Andelen som lämnade etableringen för arbete uppgick 2017 till 8 % i Linköping mot 5 % i riket. Andelen som börjat studera efter etableringsuppdraget sjönk i Linköping från 12-6 % under åren 2015-2017. Motsvarande minskning i riket: 7- 5 till 5 %.

¹⁰³ SCB, Östgotadatabasen (inkomstatistik). Här redovisas huvudsaklig inkomstkälla.

¹⁰⁴ Med skyddsbehövande och deras anhöriga avses personer som sökt asyl och fått uppehållstillstånd, deras anhöriga och kvotflyktingar. Personerna kan ha bott i Sverige både kortare och längre tid. Kvalitetssäkrad data om målgruppen finns från 90-talet och framåt

större kommuner ligger över förväntat värde. Vad det beror är inte klarlagt.¹⁰⁵ Det kan i Linköpings fall vara relaterat till att arbetsmarknaden är kunskapsintensiv, vilket kan komplicera etableringen för nyanlända med låg utbildning. Det kan också vara relaterat till segregation. Segregerade områden drar till sig mer utsatta grupper och de boende i segregerade områden har svårare att ta sig ur arbetslöshet.¹⁰⁶

5.2.3. Försörjningsstöd

Sedan flera år ligger Linköping mycket högt vad det gäller långvarigt ekonomiskt bistånd.¹⁰⁷ Detta innebär att de som erhåller ekonomiskt bistånd gör det under en förhållandevis längre tid än genomsnittet i riket.¹⁰⁸

I en kartläggning gjord av Socialförvaltningen framgår att det i februari 2018 fanns 746 personer som var registrerade med försörjningshindret ”arbetslösa”¹⁰⁹. Kartläggningen ger en överblick av den undersökta målgruppen ”arbetslösa”. Sammanställningen visar att inom målgruppen ”arbetslösa” hade ungefär hälften erhållit bistånd längre tid än två år. Ca två tredjedelar av den undersökta målgruppen är utrikesfödda. 61 procent är yngre än 45 år.¹¹⁰ Målgruppen har generell en låg utbildningsnivå och arbetslivserfarenheten är kort. Vad gäller psykisk ohälsa finns det största hindret hos den yngsta målgruppen 18-29 år. Av diagnosticerade funktionsvariationer/funktionsnedsättningar var andelen neuropsykiatriska funktionsvariation hög. Om målgruppen inte kommer ut på marknaden och kvarstår som försörjningsstödstagare innebär detta över tid höga kostnader för Linköpings kommun.

5.2.4. Svagt etablerade på arbetsmarknaden

Svagt etablerade på arbetsmarknaden är en av arbetsmarknadens marginalgrupper. Risken är större för denna grupp att hamna utanför arbetsmarknaden. Särskilt stor är risken för personer som nyss kommit in på arbetsmarknaden.

År 2016 kategoriserades 8 procent av Sveriges 3 770 300 förvärvsarbetare i åldern 20-64 år som svagt etablerade.¹¹¹ I Linköping var 6,5 procent av de förvärvsarbetande svagt etablerade på arbetsmarknaden. Andelen ökade något mellan 2015 och 2016.

Som framgår av nedan diagram är födda i Sverige i högre grad väl etablerade på Linköpings arbetsmarknad. Mest etablerad på arbetsmarknaden är man i åldrarna 35-44 år och 45-54 år. Under dessa år löper man minst risk att förlora arbetet. Mest

¹⁰⁵ Kolada, Linköping 2017: 42 % med högst förgymnasial utbildning. Motsvarande siffra för riket var 43 % Linköping 2017: 25 % med eftergymnasial utbildning längre än två år. Motsvarande siffra för riket var 24 %

¹⁰⁶ Intervju med Björn Andersson, utredare, Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad, Sveriges kommuner och landsting, 2018-10-12 Intervjun genomfördes av Anja Lindahl, Linköpings kommun.

¹⁰⁷ Kolada, Här avses hushåll som erhållit bistånd i 10-12 månader under året. Linköping 2016: 52 % Riket 2016: 37,6 %.

¹⁰⁸ Kolada, Ekonomiskt bistånd (2016) 5,4 procent att jämföra med riket 4,1 procent

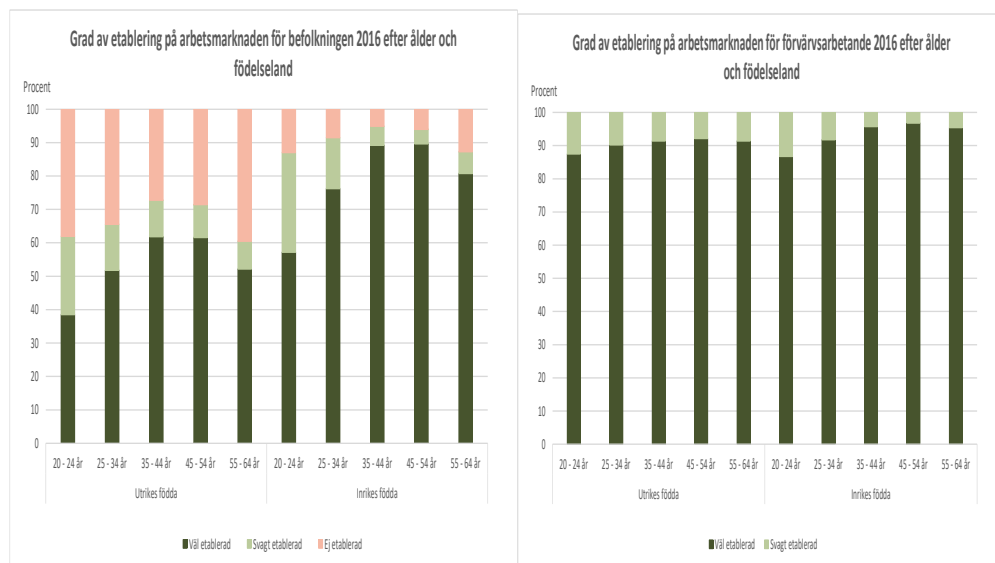
¹⁰⁹ Socialförvaltningen gör månadsvis med hjälp av verksamhetssystemet Treserva en rapportering till Socialstyrelsen om vilka försörjningshinder (orsak till att vuxna personer är förhindrade att försörja sig och sin familj) som klienter har. Se rapporten ”Kartläggning av målgruppen ”arbetslösa” på avdelningen för försörjningsinsatser (AFK), (dnr 2017-309).

¹¹⁰ Ibid

¹¹¹ Svagt etablerad – en utsatt grupp när arbetsmarknaden omvandlas, SCB 2018-08-30. För att definieras som svagt etablerad ska personen ha en årsinkomst som understiger 60 % av medianinkomsten, där inkomsten beräknas utifrån personer med förgymnasialutbildning, med samma ålder och kön.

sårbara är de under 25 år med ett arbete. Sammantaget var 9,1 procent av de utrikes födda i åldern 20-64 år svagt etablerade på arbetsmarknaden, jämfört med 6,0 procent för de födda i Sverige.

Kompletteras bilden med att hela befolkningen, dvs inte enbart de som redan är förvärvsarbetande, förstärks bilden av att de som är födda i Sverige är mycket mer etablerade på arbetsmarknaden än de utrikes födda. Det blir också tydligt att framförallt de yngre har låg etableringsgrad på arbetsmarknaden. Förhållandet gäller även att för utrikes födda äldre än 55 år.¹¹²

5.2.5. Summering

Hökonjunkturen har bidragit till en stark sysselsättningstillväxt och minskad arbetslöshet. Nu kommer signaler om att konjunkturen gradvis försvagas. I budgetförutsättningarna för 2018-2025 räknar SKL med att sysselsättningstillväxten bromsar in under 2019-2020. När konjunkturen planar ut eller viker ned så blir det tuffare. Inte bara för den grupp som idag ska in på arbetsmarknaden utan även för de grupper som är svagt etablerade. Vid en eventuell konjunkturedgång är gruppen utsatt. Minskar efterfrågan hos företag ökar dessutom effektivitetskraven och kostnadspressen vilket kan stimulera jobbpolariseringen ytterligare. Sammantaget finns flera faktorer som kan påverka gruppen arbetslösa och därmed även gruppen som potentiellt kan bli föremål för kommunala insatser.

I egenskap av tjänsteleverantör påverkar arbetsmarknadens polarisering den kommunala sektorn på två sätt. Kommuner är enligt socialtjänstlagen ytterst ansvariga för sina medborgare vilket i slutändan innebär ett grundläggande försörjningskrav. Detta riskerar att bli kostsamt om stora grupper står utanför den reguljära arbetsmarknaden. Linköping ligger sedan flera år tillbaka på mycket höga nivåer avseende långvarigt bistånd.

Kommunerna har samtidigt ett stort och grundläggande ansvar att utbilda och rusta människor för arbetsmarknaden. För Linköping, med en kvalificerad arbetsmarknad,

¹¹² SCB, Östgötadatabasen

innebär detta att förbereda människor för en arbetsmarknad där många arbeten kräver kvalificerad utbildning. Mot bakgrund av att 74 procent av de inskrivna vid länets arbetsförmedling definieras som utsatta, samtidigt som rutinartade enkla jobb över tid minskat i Östergötland, är detta en utmaning.

För att öka arbetskraftsdeltagandet kommer insatser att bli fortsatt viktiga i relation till utrikes födda, med betoning på födda utom Eurpa som är mer utsatta och dessutom relativt sett många – och för att höja utbildningsnivån bland arbetslösa som har högst förgymnasial utbildning. Arbetslösheten för förgymnasialt utbildade var i juli 2018 fler gånger högre i Linköping än för eftergymnasialt utbildade. Att skillnaden är större i Linköping än för riket indikerar att gruppen behöver prioriteras. Forskning visar att nya former av stöttning kommer krävas både i relation till potentiella arbetstagare och arbetsgivare.¹¹³ Den kartläggning som gjorts av socialförvaltningen i april 2018 understryker behovet av mer individbaserat koncept, med möjligheter till en nära handledning av individen. Här prövas nya arbetssätt inom kommunen.¹¹⁴

Forskningen är också tämligen enig om att subventionerade anställningar fungerar för grupper med för arbetsgivaren osäker produktivitet. Ju mer likt ett riktigt arbete en praktik eller subventionerad anställning är desto större är effekterna. Eftersom subventionerade anställningar riskerar att skapa undanträngningseffekter är det viktigt att de riktas till grupper med störst svårigheter.¹¹⁵

Kompetensbristen måste adresseras genom insatser som på olika sätt stimulerar arbetskraftsutbudet – både i det korta och i det längre perspektivet. Den snabba utvecklingen på arbetsmarknaden ställer större och förändrade krav på utbildningsväsendet. För närvarande finns en eskalerande arbetskraftsbrist där arbetsökande i många fall inte kan matcha den kompetens som efterfrågas.¹¹⁶ Den rådande arbetskraftsbristen har inom flera branscher nått en nivå som är tillväxthämmande. Inom den offentliga sektorn riskerar bristen att leda till växande kvalitets- och kapacitetsbrister. Ett ökat utbud av personer med efterfrågad kompetens är i förlängningen avgörande för Linköpings utveckling och konkurrenskraft.

¹¹³ Lena Strindlunds och Christinas Ståhls rapport ”Vägen till arbetsgivarna” (2016).

¹¹⁴ Ett nytt arbetssätt prövas bl.a. för närvarande i ett pilotprojekt tillsammans med Idrott- och service, Leanlink. Det nya arbetssättet ska omfatta en nära och långsiktig handledning av individen.

¹¹⁵ Eva Mörk, Uppdrag: Framtid, underlagsrapport till analysgruppen ”Arbetet i framtiden” 2016

¹¹⁶ Arbetsmarknadsutsikter, Östergötlands län, våren 2018

6. Utbildning

6.1. Ökade krav på arbetslivskoppling

Såväl arbetsförmedlingens som kommunens målgrupp har förändrats över tid. En mycket tydlig skiljelinje för möjligheterna till arbete går vid gymnasieutbildning. Detta ställer krav på utbildningsinstitutionerna. Arbetsförmedlingen efterfrågar en bättre dimensionering av gymnasieutbildningarna efter arbetsmarknadens krav. Att utbildningar mot branscher där jobbutsikterna är goda har svårt att fylla sina platser på flera håll i regionen utmanar matchningsmöjligheterna.

Yrkesutbildningarnas relevans på arbetsmarknaden och de utmaningar som finns mot en tätare koppling till arbetslivutbildning diskuteras återkommande. Gymnasieskolans förmåga att utgöra en bas för de regionala kompetensförsörjningen grundläggs dock redan vid gymnasievalet och vilken programtyp eleverna väljer. Att en hög andel av de avgångna eleverna från de högskoleförberedande programmen inte väljer att studera vidare medför att en matchningsproblematik föreligger redan vid elevernas gymnasieval.¹¹⁷ Detta understryker vikten av en sammanhållen studie- och yrkesvägledning med tidiga insatser inom grundskolan.

Kopplingen till arbetsmarknaden är lika viktig för vuxenutbildningen. Den kommunala vuxenutbildningen väntas i framtiden spela en större roll för Linköping och regionens kompetensförsörjning. I vissa yrken kommer redan idag två tredjedelar av nyanställda från vuxenutbildningen och inte gymnasieskolan.¹¹⁸

Målgruppen för vuxenutbildning är större och ser annorlunda ut än tidigare. Sedan 2007 har antalet elever på riksnivå fördubblats. Volymen består både av nyanlända ungdomar och vuxna med behov av att komplettera sin utbildning alternativt omskola sig. På grundläggande nivå utgörs över 90 procent av eleverna av utrikes födda. Andelen på gymnasial nivå är mycket lägre, ca 35 % utrikes födda (avser riket).¹¹⁹

Både vad det gäller vuxenutbildningen och gymnasieutbildningarna finns behov att skapa mer flexibla strukturer som tillåter en större följsamhet gentemot arbetsmarknadens behov. Idag finns strukturerad samverkan i relation till etablerade branschorganisationer – exempelvis teknik och vård och omsorg - och inom dessa utbildningar fungerar också arbetslivskopplingen bäst. I branscher med en högre grad av heterogenitet är samverkan mindre utvecklad och behöver förbättras. Eftersom motparten är mindre samlad och mer otydlig kan nya samverkansmetoder behöva utvecklas. Att öka samverkan ställer krav på kommunen men också på aktuella branscher och företag.

Organisatoriska åtgärder har vidtagits för att ge den kommunala vuxenutbildningen bättre förutsättningar att möta de krav som följer av bl.a. utbildningsplikten, studiestartstödet samt målet att korta tiden för etablering.

¹¹⁷SCB (2015). *Etablering på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan*. Av de avgångna eleverna från samhällsvetenskapsprogrammet var det 47 % av kvinnorna och 60 % av männen som inte gick vidare till högskolestudier inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning

¹¹⁸ SOU 2018:71

¹¹⁹ SKL

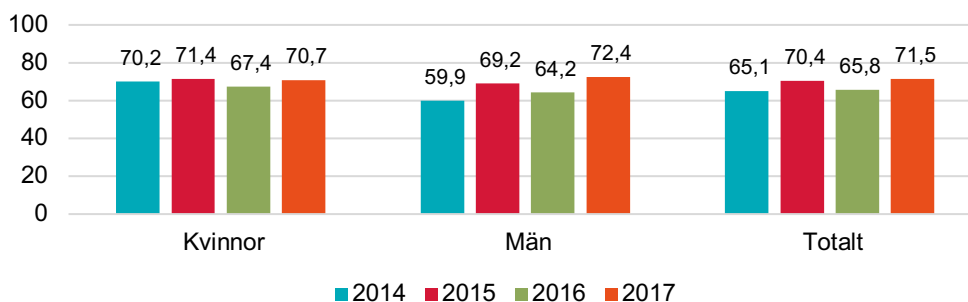

6.1.2. Gymnasieskola – genomströmning i Linköping

Vikten av slutfört gymnasium har framhållits tidigare. Att allt fler uppnår examen inom tre år är därför glädjande. Trenden är positiv för både yrkes- och högskoleförberedande program.¹²⁰ Precis som för riket har kommunala skolor en något större andel elever som uppnår examen inom tre år.¹²¹ Det är också här den kommunala rådigheten finns.

2017 var andelen män som tog examen högre än andelen kvinnor. Även om mått fluktuerar så har mäns resultat sedan 2014 varit anmärkningsvärt starkt. Kvinnors resultat har rört sig mindre över åren. Bilden nedan visar utvecklingen för kommunala skolor, men utvecklingen för kvinnliga elever i alla skolor visar en svagt negativ trend jämfört med 2015.¹²²

Gymnasieelever med examen inom 3 år, kommunala skolor, andel (%)

Att notera är att detta mått anger utvecklingen inom tre år. Tittar man på utvecklingen för alla elever som faktiskt fullföljer gymnasieskolan – dvs examensgrad oberoende tid och programtyp – visar interna uppföljningar att andelen kvinnor är högre.

6.1.3. Högskolebehörigheten ökar

I takt med att genomströmningen stiger ökar även andelen elever som uppnått grundläggande behörighet. För riket gäller att kvinnor i högre grad uppnår grundläggande högskolebehörighet inom tre år. Detta gäller även för Linköping. Emellertid ändras bilden om vi bara utgår ifrån högskoleförberedande program, kommunala skolor. 2017 uppnådde en högre andel män (78,6) än kvinnor (77,8) grundläggande högskolebehörighet.¹²³ För alla skolor – dvs inte bara kommunala skolor - var andelen kvinnor dock högre. Emellertid hade alla skolor gemensamt att andelen kvinnor som uppnått högskolebehörighet inom tre år minskat jämfört med 2014, medan mäns utveckling ökat.¹²⁴

Varför genomströmningen för manliga och kvinnliga elever divergerar är inte klarlagt. En koppling till ökade elever på introduktionsprogrammen och ökade ohälsotal för kvinnliga elever kan inte uteslutas. Fluktuationer förekommer dock naturligt och de

¹²⁰ Öppna jämförelser, Gymnasieskola 2018. Måtten är genomströmningmått vilket innebär att de undersöker hur det gått för samtliga inskrivna elever tre år sedan.

¹²¹ Kolada

¹²² Kolada, Gymnasieskola hemkommun

¹²³ Kolada, utvecklingen avser kommunala skolor

¹²⁴ Kolada. Den starka utvecklingen för manliga elever kan noteras för samtliga huvudmäns skolor,

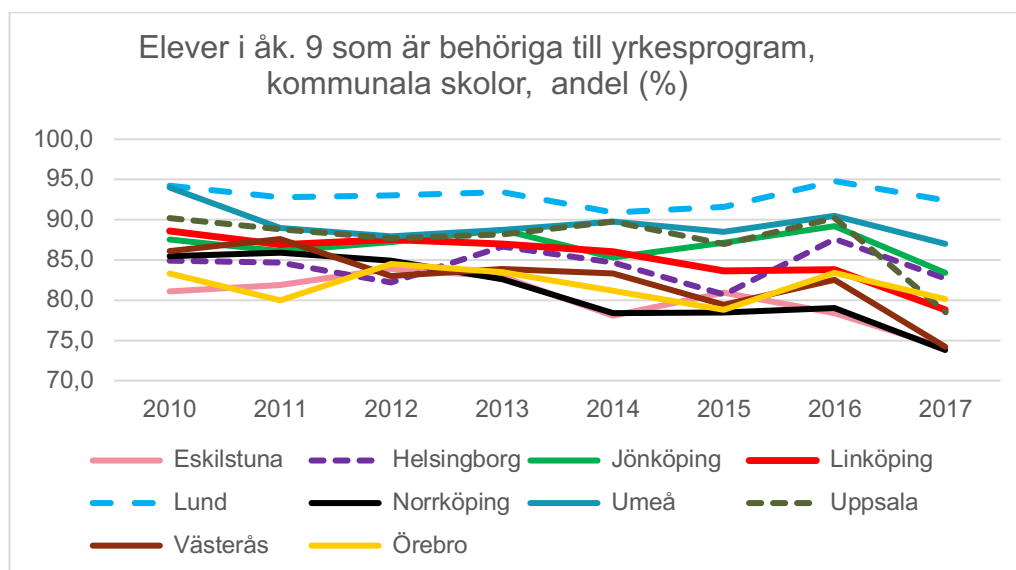
tidsserier som finns tillgängliga är för korta för att man ska kunna dra några större slutsatser. Bilden är inte heller entydig. Tittar man på meritvärden från grundskolan har kvinnliga elever högre meritvärden. Framöver blir utvecklingen viktig att följa.

Som ovan indikerats får utvecklingen inom introduktionsprogrammen genomslag i de nationella nyckeltalen. Sedan gymnasieskolan reformerades 2011 har antalet elever som går på ett introduktionsprogram stadigt ökat. Ökningen är störst på språkin introduktion men ökningarna noteras också på yrkesintroduktion och individuellt alternativ. Målgruppen är dessutom bredare idag vilket avspeglas i ett större programutbud för obehöriga elever. Att gruppen elever blivit mer heterogen beror bl.a. på flyktinginvandringen samt på att många tidigare särskoleelever idag går på introduktionsprogrammen. Generellt har elever på introduktionsprogrammen mycket svårt att klara gymnasieskolan på vanlig tid. Det finns ett samband mellan närvaro och examensgrad. För att kunna öka examensgraden måste skolnärvaron också öka. Detta gäller inte bara introduktionsprogrammen utan alla program. För att öka genomströmningen totalt i gymnasieskolan behöver styrningen av introduktionsprogrammen utvecklas. Det tillkommer också nya lagkrav på styrningen från juli 2019, där revidering av programplanerna i högre utsträckning ska utgöra en del av skolhuvudmännens systematiska kvalitetsarbete. Åtgärder i denna riktning har påbörjats för språkin introduktion men behöver breddas till att omfatta samtliga delar.

6.2. Grundskola

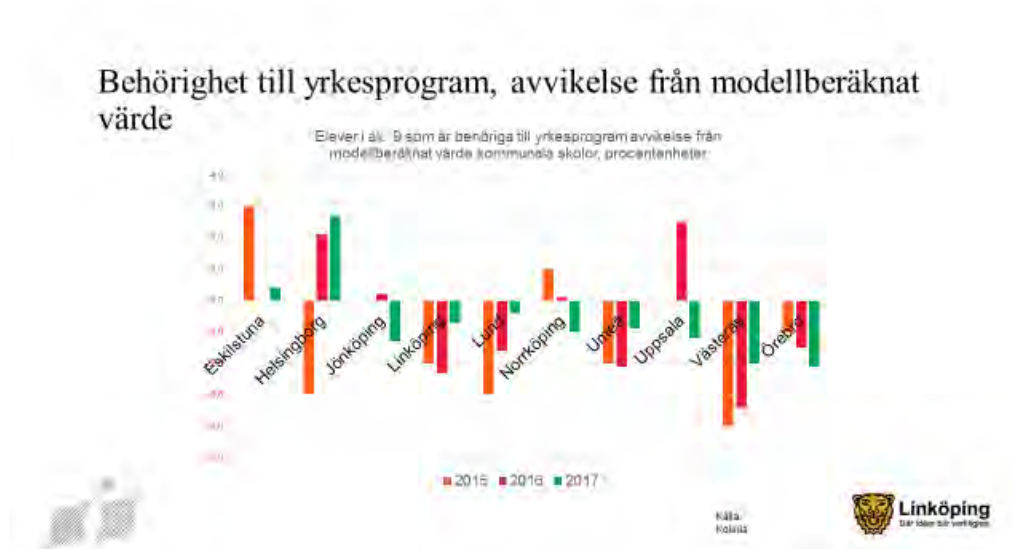
Andelen elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram visar sedan 2013 en svagt nedåtgående trend. Motsvarande utveckling kan noteras för storleksmässigt jämförbara kommuner. Emellertid är Linköpings tapp något större.

Under åren 2015 och 2016 började en större grupp nyanlända elever i svensk skola. En majoritet var högstadiel elever. En stor andel var ensamkommande pojkar, ofta med en lägre utbildningsbakgrund än svenska elever. Inflödet av elever med sämre förutsättningar förklarar en stor del av nedgången i behörighet 2017.

I SKLs Öppna Jämförelser redovisas modellberäknade värden – baserade bl.a. på kommunens demografiska förutsättningar. Det senaste året visar en tydlig

resultatförbättring för Linköping. Linköping ligger dock fortsatt något under det förväntade värdet.

6.2.1. Familjebakgrundens betydelse för skolresultaten

Det är sedan tidigare känt att elevers familjebakgrund har stor betydelse för skolresultaten. Skolverket har i en rapport undersökt resultaten i slutet av grundskolan i förhållande till elevers socioekonomiska bakgrund. Analysen visar att elevernas socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för elevernas betygsresultat. Ökningen noteras framförallt från slutet av 00-talet. För utlandsfödda elever har den socioekonomiska bakgrunden fått en kraftigt ökad betydelse, samtidigt som gruppen vuxit genom ökad invandring. Även för elever födda i Sverige har den socioekonomiska bakgrunden fått en ökad betydelse – men ökningen är mindre. Av de socioekonomiska bakgrundsfaktorerna har föräldrars utbildningsnivå störst betydelse för betygsresultaten – men betydelsen har inte ökat över tid. Det har däremot föräldrars inkomst. Inkomsten framstår som den centrala förklaringen till den ökade betydelsen av socioekonomisk bakgrund för betygsresultaten.¹²⁵

I rapporten konstateras också att elever blivit allt mer uppdelade mellan skolor utifrån socioekonomisk bakgrund, dvs skillnaden i skolornas socioekonomiska sammansättning har ökat. Ökningen skedde framförallt från andra halvan av 00-talet och har avstannat de senaste åren.¹²⁶

6.2.2. Utvecklingen i Linköping

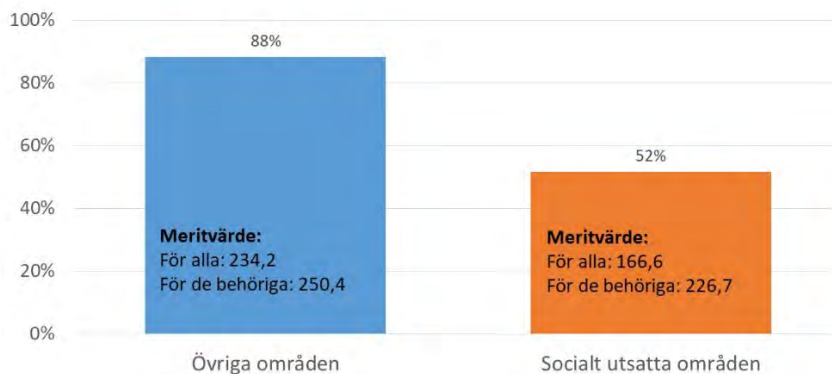
Utvecklingen som beskrivs i Skolverkets rapport noteras även i Linköping. Nyanlända elever bosätter sig i högre utsträckning i socioekonomiskt utsatta områden och går ofta högstadiet i aktuellt område. Föräldrar i de socioekonomiskt utsatta områdena har generellt lägre utbildningsbakgrund och lägre inkomster. Åren 2015 och 2016 tog högstadieskolorna i de socialt utsatta områdena dessutom emot flest nyanlända elever. Flera elever hade i princip ingen skolbakgrund alls. Socioekonomiska faktorer

¹²⁵ Skolverket, Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor. Rapport 467, 2018.

¹²⁶ Ibid.

avspeglas i både behörighet och meritvärde. Diagrammet visar utfallet för vårterminen 2018. Som framgår är meritvärden och behörighet påtagligt lägre i socialt utsatta områden.

Meritvärde och behörighet, vårtermin 2018

På uppdrag av Skolkommissionen har SCB tagit fram en regressionsmodell som syftar till att identifiera andelen elever som med hög sannolikt inte kommer att klara att uppnå behörighet till nationella program. Grundtanken är att dessa elever behöver mer stöd. Tillämpat kan regressionsmodellen bidra till att bedöma skillnader i behov av resurser mellan huvudmän och skolor.¹²⁷

Modellen tar hänsyn till variabler som: behörighet till gymnasieskolan, kön, vårdnadshavarnas utbildningsnivå, invandringsår, ekonomiskt bistånd, vårdnadshavares inkomst, familj (bor eleven tillsammans med sina föräldrar), antal syskon samt bostadsområdets socioekonomiska status.

Av modellen framgår att alla skolor har elever som inte förväntas bli behöriga till yrkesprogram. Ett fåtal skolor har en hög eller mycket hög andel som inte bedöms nå behörighet till minst yrkesprogram. I diagrammet tydliggörs att skillnaden mellan skolor där andelen är låg och skolor där andelen är hög är mycket stor. Intervallet rör sig mellan 5-50 procent. Totalt finns ett tiotal skolor där andelen obehöriga väntas överstiga 20 procent. I fem av dessa väntas obehöriga överstiga 30 procent. För alla skolor sammantaget förväntas drygt 12 procent inte uppnå behörighet.

¹²⁷Skolkommissionen, Regressionsmodell för fördelning av statsbidrag till huvudmän

Skattad andel ej behöriga elever enligt SCB:s regressionsmodell per skola (prognos för samtliga elever)

6.2.3. Jämförelse mellan kommuner åren 2016-2017

När Linköpings övergripande förutsättningar jämförs med kommuner som Lund, Helsingborg och Norrköping blir det tydligt att Lund har absolut högst andel föräldrar med eftergymnasial utbildning, 79 procent. Linköpings andel ökar och låg 2017 en bit över 60 procent. Vad det gäller andelen flickor är det ingen skillnad mellan kommunerna. Däremot finns skillnader i hur stor andel av eleverna som har utländsk bakgrund.¹²⁸ I både Helsingborg och Norrköping har drygt 30 procent av eleverna utländsk bakgrund. Andelen är lägre i Linköping – 24 procent och allra lägst i Lund där ca 20 procent av eleverna har utländsk bakgrund.¹²⁹ Mot bakgrund av betydelsen av föräldrars utbildningsnivå för skolresultaten är Linköpings förutsättningar tämligen goda. Helsingborgs utveckling avseende andelen behöriga till yrkesprogram är i sammanhanget intressant (se diagram över modellberäknat värde). Utvecklingen mellan 2015-2017 var påfallande stark. Inte minst mot beaktande av att Helsingborg

¹²⁸ Elever med utländsk bakgrund är ingen homogen grupp. Här ingår nyanlända elever likväl som elever som är födda i Sverige av två utrikesfödda föräldrar.

¹²⁹ Data från Kolada

2015 visade sämre värden än Linköping.

Segregationsmått, åk 1-9 kommunala skolor

6.2.3. Summering

Att få ett arbete kräver som minst oftast en gymnasial utbildning. Detta ställer ökade krav på utbildningsväsendet. Både för vuxenutbildningen och gymnasieutbildningarna finns behov att skapa mer flexibla strukturer som tillåter en större följsamhet gentemot arbetsmarknadens behov. Matchningsproblematiken försvåras av att utbildningar mot branscher där jobbsäkerheten är goda på flera håll i regionen har svårt att fylla sina platser. Mot bakgrund av företag primärt rekryterar på en lokal marknad är det viktigt att verka för att fler väljer utbildningar som svarar mot faktisk efterfråga. Förhållandena understryker vikten av en sammanhållen studie- och yrkesvägledning med tidiga insatser inom grundskolan.

Allt fler når examen. Precis som för riket har kommunala skolor en något större andel elever som uppnår examen inom tre år. Det är också här den kommunala rådigheten finns. I det korta perspektivet är utvecklingen starkare för män än kvinnor i Linköping. Varför utvecklingen för manliga och kvinnliga elever divergerar i dessa delar är inte klarlagt. Framöver blir utvecklingen viktig att följa.

Sedan gymnasieskolan reformerades 2011 har antalet elever som går på ett introduktionsprogram stadigt ökat. Målgruppen är också mer heterogen idag. Generellt har elever på introduktionsprogrammen mycket svårt att klara gymnasieskolan på vanlig tid. För att öka genomströmningen totalt i gymnasieskolan behöver styrningen av introduktionsprogrammen utvecklas. Det tillkommer också nya lagkrav på styrningen från juli 2019, där revidering av programplanerna i högre utsträckning ska utgöra en del av skolhuvudmännens systematiska kvalitetsarbete. Åtgärder i denna riktning har påbörjats för språkinträdning men behöver breddas till att omfatta samtliga delar.

Elevers socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för betygsresultaten. Detta visar en rapport från Skolverket, där resultaten i slutet av grundskolan studerats i förhållande till elevers socioekonomiska bakgrund. Den socioekonomiska bakgrunden har fått en kraftigt ökad betydelse för utlandsfödda elever, samtidigt som gruppen växt

genom ökad invandring. Ökningen för elever födda i Sverige är mindre. Föräldrars utbildningsnivå har störts betydelse för betygsresultaten – men betydelsen har inte ökat över tid. Det har däremot föräldrars inkomst. Inkomsten framstår som den centrala förklaringen till den ökade betydelsen av socioekonomisk bakgrund för betygsresultaten.

I rapporten konstateras också att elever blivit allt mer uppdelade mellan skolor utifrån socioekonomisk bakgrund, dvs skillnaden i skolornas socioekonomiska sammansättning har ökat. Ökningen skedde framförallt från andra halvan av 00-talet och har avstannat de senaste åren.¹³⁰

Utvecklingen som beskrivs i Skolverkets rapport noteras även i Linköping. Socioekonomiska faktorer avspeglas i både behörighet och meritvärde, vilka är påtagligt lägre i socialt utsatta områden. Idag finns ett tiotal skolor där andelen obehöriga väntas överstiga 20 procent. I fem av dessa väntas obehöriga överstiga 30 procent.

7. Trygghet och sociala risker

Det som skiljer sociala risker från andra risker är att de har sin grund i sociala förhållanden. Med sociala risker avses möjliga oönskade händelser eller beteenden som påverkar samhället eller grupper negativt. Det kan handla om allt ifrån bristande tilltro och minskat deltagande i demokratiska processer till risk för brottslighet, bränder och hot i närmiljö m.m.

I en forskningsrapport beställd av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap identifieras en rad riskfaktorer.¹³¹ Som skydd för sociala risker nämns bl.a. social, ekonomisk och politisk inkludering, god samhälls- och offentlig ekonomi, trygga boendemiljöer och uppväxtförhållanden och god levnadsstandard. Bland de mer personbundna skyddsfaktorerna nämns bl.a. god utbildning, emotionell stabilitet och positiv självuppskattning och känsla av inkludering.¹³²

Forskning visar att det ofta behövs flera samverkande riskfaktorer för att något oönskat ska inträffa. Inte sällan handlar det om en kombination av olika riskfaktorer som kan ligga på olika nivåer (individ-, grannskaps- och samhällsnivå m.m.). Riskfaktorerna är inte heller jämnt fördelade över befolkningen utan skiljer mellan kön, utbildning och boende mm.

I forskningsrapporten konstateras också att sociala risker hittills främst handlat om social utsatthet för vissa individer och grupper och bostadsområden. I framtiden kan riskbilden komma att breddas med ökad ekonomisk, politisk och etnisk polarisering och ifrågasättande och angrepp på demokratiska institutioner.¹³³

7.1. Trygghet i Linköping

Mellan den 13 mars och den 14 maj 2018 genomfördes en trygghetsmätning i Linköping. Målet var att kartlägga den upplevda tryggheten i Linköpings kommun i

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ MSB, Forskning, ”Sociala risker, civilsamhällets omvandling och strategisk riskhantering – slutsatser från ett forskningsprojekt”.

¹³² Ibid

¹³³ Ibid

VÄLFÄRD

HILLER

syfte att identifiera vilka geografiska områden kommunen i första hand bör fokusera sina insatser för att förbättra tryggheten hos Linköpingsborna.¹³⁴

I enkäten ställdes frågor kring problem/ordningsstörningar i det egna bostadsområdet, problem med trafiksituationen, utsatthet för brott, allmän oro att utsättas för brott samt trygghet/otrygghet.

Resultatet sammanställdes i ett trygghetsindex där nivå 0-2, representerar normalvärden eller bättre, nivå 2,1-3,9 betyder att problem finns och bör uppmärksammas och nivå 4-6 att problem finns och måste åtgärdas. Linköpings samlade resultat låg på 1,47 vilket är att betrakta som ett mycket bra resultat för en stad av Linköpings storlek. Det finns emellertid stora skillnader mellan olika områden.

Skäggetorp, Ryd och centrala Linköping får sämst utfall av stadsdelarna i denna mätning. Bäst utfall får Landeryd och Berga. Att Berga kommer så väl ut är ur ett socioekonomiskt perspektiv lite förvånande. Det är inte klarlagt varför resultatet divergerar från Skäggetorp och Ryd. Det som kan konstateras är att risken att utsättas för brott är mindre i Berga än för kommunen som helhet och påtagligt mindre än i de två övriga områdena. Detta påverkar sannolikt utfallet.¹³⁵

Resultaten för Skäggetorp och Ryd indikerar stor oro för att röra sig ute på sena kvällar. I Ryd finns också en påtaglig oro för överfall och misshandel, ungdomsgång, och för att kvinnor antastas. Även i centrala Linköping upplevs oro för att röra sig ute sena kvällar men oron är enligt mätningen mindre än i Ryd och Skäggetorp. Sett till utsatthet för brott – som är högst i centrala Linköping, Ryd och Skäggetorp – är oron inte obefogad. För kommunen som helhet är utsatthet för våld mycket lågt, 0,7 procent utsatta under 12 månader. Utsatthet för mängdbrott ligger för Linköping på en normal nationell nivå enligt undersökningen.¹³⁶

I övrigt visar undersökningen att boende i hyresrätt i högre grad uppfattar problem i området än andra boendeformer. Boende i hyresrätt uppger sig också vara mest utsatta för brott och är också mest oroliga för att utsättas för brott. Boende i hyresrätt är också den kategori där flest upplever att polisen bryr sig om lokala problem. Minst personer tycker att polisen bryr sig om lokala problem i Vårdnäs, Lambohov, Väst och Vreta Kloster. Samtliga dessa får ett bättre utfall än kommunen som helhet i trygghetsmätningen.

Yngre personer– dvs i åldern 16-29 år – är mest utsatta för brott och här finns också den största oron för brott och flest som känner sig otrygga. Yngre personer anser dock i högre grad att polisen bryr sig om lokala problem. Personer över 60 år upplever minst problem, är minst utsatta för brott men är mest kritiska till att polisen i fråga om lokala problem.

¹³⁴ Undersökningen genomfördes av stiftelsen Tryggare Sverige. Urvalet bestod av 3 261 personer i åldrarna 16-85 år. Den genomsnittliga svarsfrekvensen låg på 54 procent men varierade mellan de elva utvalda områdena: Berga, Centrala Linköping, Johannelund, Lambohov, Landeryd, Ryd, Skäggetorp, Vreta kloster, Vårdnäs, Väst och Åkerbo.

¹³⁵ Utsatthet för brott: Linköpings kommun (medelvärde) 16,5 %, Berga 10 %, centrala Linköping 26 %, Ryd 25 % och Skäggetorp 22 %. Lägst risk: Landeryd, 6 %.

¹³⁶ Trygghetsundersökningen 2018 (avser 2017-2018)

Av mätningen att döma bör insatser fokuseras på öka tryggheten för unga boende i hyresrättsdominerade områden med tyngdpunkt på Skäggetorp och Ryd och centrala Linköping.

Nuläges- och trendrapport – Linköpings utmaningar
OBS rapport
Januari 2019